

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чӀал хуьх!

20-апрелдиз СтӀал Сулейманан райондин администрациядин куьмекдалди «Лезги газетдин» редакцияди, мергъяматлувилин «ЛЕКИ» фондуни ва ФЛНКА-ди Эминхуьруьн юкван мектебда лезги чӀалайни эдебиятдай чӀехи олимпиада къиле тухуда.

Ци къуд лагъай сеферда тешкилзавай и мярекат СтӀал Сулейманан 155 йисан юбилейдиз талукъарнава.

Олимпиада 10-классра кӀелзавай аялрин арада къиле тухузва ва гъар са мектебдай дидед чӀалай «акъажунра» анжах са аялдивай иштиракиз жеда. Гъалибчийар патал алай йисуз 15 чка тайинарнава. Абуруз 30 агъзурдалай 5 агъзурдал къван (чкайрилай аслу яз) пулдин пишкешар, дипломар ва ктабар гуда. Пулдин пишкешризни дипломриз кӀвенкӀвечи чкаяр къур аялрин муаллимарни лайихлу жеда.

Мярекат сятдин 10-даз гатунда, нетижаарни юриди (председатель - «Лезги газетдин» къилин редактордин заместитель Куругъли Ферзалиев) гъа юкьуз къада. Вири иштиракчийар патал мектебда нисинин тӀуьн тешкилдавал я.

1920 – йисалай акъатзава

№ 14 (11127) хемис 11 – апрель, 2024 – йис

WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет «Дагпечатдин» киоскрай – 16 манат

Сувар мубаракрай!

Агъмед МАГЪМУДОВ

Мугъаммад пайгъамбардин (Аллагъдин салават ва салам хуьй вичиз) гъадисра лагъанвайвал, берекатрив ацӀанвай рамазандин варз акваз-такваз акъатна. И вацра дуьньядин жуьреба-жуьре улквейра яшамиз жезвай миллионралди мусурманри Аллагъ паталди сивер хвена.

Рамазандин вацра сивер хуьнихъ еке метлеб ава. И кар гъадисрини тешкилзава. Мисал яз, са гъадисда къейднава (мана): «Женнетдихъ муьжубд варар ава. Абурукай сад «Райан» тӀвар алай варар я. Анай анжах сив хвейибур гъахъда» (Бухарий, Муслим). Рамазандин вацран къетӀенвал мад са гъадисди субутзава. Абу Гъурайради агакъарнавайвал, Мугъаммад пайгъамбарди (Аллагъдин салават ва салам хуьй вичиз) лагъана (мана): «Ни рамазандин вацра рикӀин сидкъидай иман гъаз ва Аллагъдин патай сувабар агакъуник умуд кваз сивер хвенатӀа, адан виликан гунагърилай гъил къачуда».

Рамазандин варз чи республикадин агъалийри шадвилелди къабулна, лайихлудаказ къиле тухвана, адан сергъятра аваз мергъяматлувилин гзаф къадар мярекатар, ифтарар тешкилна. Мисал яз, 6-апрелдиз Махачкъалада, «Валима» тӀвар алай шад мярекатрив залда, Алкъвадар Гъасанан тӀварцӀихъ галай меденятдинни марифатдин центради, «ЛЕКИ» фондуни ва ФЛНКА-ди лезги халкъдин интеллигенциядин векилар патал ифтар къиле тухвана. Ана алимри, жемиятдинни сиясатдин, къанун-къайда хуьдай органрин векилри, журналистри, спортсменри ва масабур иштиракна.

Гъаькъятдани, рамазандин вацра гзаф къадар инсанри, санал кӀватӀ хъ-

на, са суфрадихъ ацукъна сив къудунихъ жуьреба-жуьре миллетрин арада авай стхавал, дуствал мягъкем хъунин, халкъ сад авунин жигъетдай еке метлеб ава. Ихътин мярекатрал диндин алимри ийизвай ихтилатри агъзурралди инсанрин рикӀера мергъяматлувилин, хъсанвиллин, масадаз куьмек гунин гиссерив цӀир ийиз тазва, абур къени крар авунал желбзава. ИкӀ тирди 6-апрелдиз къадим Дербент шегъерда Дагъустандин Къил Сергей Меликован тӀварцӀихъай республикадин дережада аваз тешкилай чӀехи ифтардини къалурна.

Мярекатда республикадиз мугъман хъанвай 9 мусурман улкведин векилри, РД-дин Къил Сергей Меликова, муфтий Агъмад Афандиди, сенатор Ильяс Умаханова, жуьреба-жуьре шегъеррайни районрай атанвай 10 агъзурдалай виниз дагъустанвийри иштиракна. Ифтардиз талукъарнавай межлис Сергей Меликова Къуръандин аятдай къачунвай (мана) «Тади ая куьне хийирлу крар авунин карда - сада-садалай элягъиз» келимаяр лугъуналди ачухна ва виридаз Сив хуьнин сувар мубаракна.

«Чи рикӀера хъсанвилехъ, гъаьлувилехъ, садвилехъ авай умуми иман чи жемият мягъкемарунин карда виридалайни менфятлу алат тирдахъ зун инанмиш я. Ислам дуьньядин дин я. Адан кар алай асулрик муькъабурун гъаькӀндай къайгъударвал авун, регъимлувал, гъаькъятдин режиз эвер гун, дуьз рекъелай алатнавайбурун элкъвена дуьз рекъел желб хъувун акатзава. И карда виридалайни къилин яракъ чи чӀехи бубайри чал аманат яз агакъарнавай къайдаяр, адетар, меденят я», - лагъана республикадин Къили.

Сергей Меликова къейд авурвал, ифтар Дербент шегъерда тешкилун душуйшдин кар тушир. Тарихдай малум тирвал, и къадим шегъер са девирда пуд диндин зурба центрадиз элкъвенай ва къенин юкьузни ина жуьреба-жуьре динрин, миллетрин векилар арада гъурметхатур аваз яшамиз жезва. Ада гъаькӀни алатай йисан гатуз РФ-дин Президент Владимир Путина, Дербентдиз мугъман хъайила, лагъай гафарни рикӀел жана: «Урусатда диндин гиссерикъада гъафар лугъун гъаьмиша къайда-къанун чӀурун яз гъисабда».

Ифтардин сергъятра аваз вижевай программа гъазурнавай. Къилди къачуртӀа, къецепатан улквейра нашидар кӀелунай машгъур хъанвай мугъманри нашидар кӀелна, Меккадиз умрадиз фидай путевкаяр къугъвана, конкурсар къиле тухвана, гъалибчийриз, аялриз савкъатар гана. Къейд ийин хъи, Сергей Меликова Къуръан кӀелунай вири улкведин дережада аваз къиле феий гъафизрин конкурсдин гъалибчидив - Адам Чергизовав - цӀийи машиндин куьлегар вахкана.

Играми газет кӀелзавайбуру! «Лезги газетдин» редакциядин коллективди кӀез виридаз мусурманрин къилин суваррикӀи сад тир Сив хуьнин сувар рикӀин сидкъидай мубаракзава. Гъадисрай якъин жезвайвал, рамазандин вацра сивер хвейи инсанар руьгъдин жигъетдай миш хъи жезва, абуру рикӀин сидкъидай авур дуьаяр Аллагъди къабулзава. И пак вацра куьне хвейи сивер, авур къени крар, гайи садакъаяр Сад Аллагъди къабулрай! Куь квалера - берекат, рикӀера - иман, мецера Аллагъдин тӀвар хурай. Чаз квехъ чандин сагъвал, бахтлувал, агалкъунар хъана кӀанзава.

Нумрадай кӀела:

ЖЕМИЯТ

ЧӀехи шаирдин тӀварцӀихъ

СтӀал Сулейманан тӀварцӀихъ галай паркунин мулкар, аваррин театр алай чкадилай гатунна, къумукърин театрдин драматдив агакъдалди давам жеда. Ада виликан шегъердин багъ, Родопдин бульвар ва «XX асирдин Гомеран» тӀварцӀихъ галай сквер сад ийида.

» 2

ЮБИЛЕЙ

Илимдиз гайи уьмуьр

Милли литературадин къадир авай гъар са лезгидин буржи я Фируза Исмаиловна Вагъабовадилай амай илимдин ирс жагъур хъувуна, адаз экв къалурун. И кар лезгийрин патай а бажарагълу литературоведдиз къевезвай еке гъурмет халисдаказ къалурун жедай...

» 4

ЧИ ЕРИЯР

Тркалрин хуьрел чан хквезва

Фаталиеврин хизанди Хив райондин экономика, культура, халкъдин яшайиш хкажунин кардикни чпин пай кутунва. ИкӀ, Хив ва АрхитӀ хуьрерин арада суткада 40 тонн нек гъялдай некӀедин завод эцигнава. Агъа ва Вили АрхитӀрин, ЦӀунитӀрин жемиятрин 100 аялдиз чкаяр авай аялрин бахча эцигна, алай аямдин истемешунралди тадаракламишна кардик къа.

» 6

ИРС

Надир имарат

Къванцин тагъ (чарх) алай муькъверин зурба устад Уста Идрис Юнусович Юнусов 1941-йисуз 66 йисан яшдаваз Азербайжан патан са лезги хуьре кечмиш хъана, гъана кучукнава. Ада 1924-йисуз Ахцегъ вацӀал хкажай надир муькъуь - милли куьтурадинни архитектурадин надир памятникди, ингъе 100 йис я халкъдиз вафалувилелди къуллугъиз.

» 7

ОБРАЗОВАНИЕ

Цмуррин инновациядин мектебда

Школада кӀелзавай аялрин къадар артух хъунихъ галаз алакълу яз 2023-йисан эхирра Дагъустан Республикадин Къил Сергей Меликован тапшуругъдалди Цмуррин школадиз мад къеь автобус гун хъувуна.

» 8

ЭДЕБИЯТ

М. Горький гъалатӀ хъаначир...

М. Горький гъалатӀ хъанач. ГъалатӀ жезвайбуру чун я. СтӀал СулейманакӀа рахадайла, адан ирсинин винел кӀвалахдайла, ша чна тади тийин, муькъаят жен, игъийат ийин, сабуру хуьн. Къеькъвен, жагъурин...

» 10

Палестинадиз куьмек

Алатай гьафтеда Дагъустандиз 9 мусурман уьлкведин векилар мугьман хьанвай

Чи мухбир

Палестинадинни Израилдин арада дяведин гьерекатар гатлунайдалай инихь Дагъустанди Газа сектордиз 200 тонндай артух недай-хьвадай сурсет, яшайишда герек кьведдай шейэр рекье тунва. Идакай РД-дин Кьил Сергей Меликова алатай гьафтеда республикадиз мугьман хьайи 9 мусурман уьлкведин векилрихь галаз кьиле фейи гуьруьшдал лагьана.

Алакъдай куьмекар гузва. Палестинвийриз рекье тунвай недай-хьвадай сурсетни республикадин жергедин агьалирин куьмекдалди кватна. Ада гьакни Дагъустанди, дяведин гьерекатар себеп яз, катуниз мажбур хьанвай 150 палестинви къабулнавайдни риклел хкана.

* * *

Лагьана кьанда, къецепатан уьлквейрай атанвай векилрихь галаз кьиле фейи гуьруьшдал Сергей Меликова Дагъустан яшайишдин жуьреба-жуьре хилерай амадагвилдин алакъаяр хуьз гьазур тирдакай хабар гана. Мугьманри

АПК-дин, туризмдин, промышленностдин, хуьруьн майишатдин хилериз иллаки итиж авуна. Мисал яз, Бангладешдин векил Камрул Ахсана чпин уьлкве Дагъустанди фармацевтикадин, парчайрин хилера инвестициядин проект кьилиз акъудиз гьазур тирдакай малумарна. Туркиядин векил Танжу Бильгичан гафарай малум хьайивал, туркериз Дагъустандихь галаз спортдин ва медениядин хилера амадагвилдин алакъаяр мягькемариз кьанзава.

Гегьеншдиз РД-дин Кьилин сайтдай кьелиз жеда.

Кьилин редактордин гаф

Са зенгинин гелеваз...

Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

Мукьвара редакциядиз республикадин мектебрикай сана фадлай лезги чьаланни эдебиятдин тарсар гузвай са муаллимди зенгнавай. Ада алай вахтунда мектебра дидед чьаларин тарсариз чара авунвай чкадикай, директорар, муаллимар абурув эгечлавай гьалдикай ва са жерге маса месэлайрикай вичин фикирар лагьана. Хейлин йисарин тежриба авай и муаллимди авур ихтилатдай якьин хьайивал, гьалар са акьван тарифдин-буру туш.

«Аялдиз дидед чьалай чирвилер гун патал ктаб герек я. Учебника бес тежезвайвилей тарсарни кутугнавайвал тешкилиз жезвач. Эгер женгиниз экьечлавайдан къаст гьалибвал къачун ятла, адан гьиле яракь хьун шартла я. Тахьайтла, ам вичин мураддив агакьдач. Чи дуьшуьшдани гьакла я: гьиле герек тир ктабар тахьайла, муаллимди аялриз гьихьтин чирвилер гудач?.. Са мисал гьин: кье чав, лезги чьалан муаллимрив, гьай изложенирин кватла са шумуд йис идалай вилик акъуднавайди я. Ана гьатнавай текстера алай вахтунда садани санани ишлемиш тийизмай гафар ава. Кватла акьатай вахтунда абурукай менфят къачузвай, амма исятда абуру куьгьне хьанва. Чи йикьарин истемешунриз жаваб гудай чийи кватлалар герек я. Абуру чна гьинай къачурайт?» - суал гана а муаллимди заз.

Гьакьикьатдани, эхиримжи йисара республикадин мектебра дидед чьалан ктабрин патакьай кьитвал ава. Им неинки са лезги, гьакла амай чьаларизни талукь месэла я. Цийи учебникарни ара-ара акьатзава, амма мектебрин игьтияр гьеле тамамдиз таьминариз жезвач. И карда важибул мад са делил ктабрин еридиз талукь я. Асул гьисабдай мектебар патал гьазурзавай учебникар, пособияр, гафарганар, хьсандиз сафунай яна, анжах ахпа чапдай акъудун лазим я. Герек ана са гьалатни амуку тийидайвал. Амма гьамиша икел жезвач: ктабрик гьалатлар кумукьзава. И кардин себеп вуч я? Сифте нубатда, ктабрин винел кьвалахзавайбуру чпин везифайрив намуслувилелди эгеч тавун. Гьар са изданидихь редактор, корректор ава. Эгер абуру чпин везифаир жавабдарвилелди кьилиз акъудайтла, нетижани, шак алачиз, хьсанди жеда. Эхиримжи йисара лагьайтла, гзаф ктабрал редакторрин, корректоррин тьварар гьакла, са кьвалахни тавунваз, са тьвар патал кьейдзава. Ихьтин гьерекатрин вилик пад къуна кьанда.

Бязибуру хайи чьалан тарсар гузвай муаллимрик, абуру чпин везифайрив жавабдарвилелди эгечлавач, абуру лазим кьайдада тарсар гузвач лугьуз, тахсирар кутазава. Белки, гьахьтин-бурни ава жеде, амма виридаз сад хьиз кьиммет гана виже кьведач. Чи мектебра чпихь хьсан чирвилер авай, чьалахь рикел кузвай муаллимарни авачиз туш. Абуру патал кьвалахдай шартлар тешкилна кьанда. Алай вахтунда хейлин мектебра дидед чьалан тарсарив кьвед лагьай дережадинбурув хьиз эгечлазава. Расписанида абуру эхиримжи чкайрал эгичзава, сятерин кьадар тьимиларзава, дирекциядин патай и тарсариз гузвай фикир зайиф жезва. Аялриз, диде-бубайриз хайи чьалан тарсариз финтефин хьядай ихтирар ганва. Ихьтин шартлара муаллимдин гьал гьихьтинди хьурайт?

Садазни сир туш, чи йикьара мектебра асул фикир ЕГЭ-яр вахузвай предметриз гузва. Аялрини, диде-бубайрини имтигьанар вахузвай тарсар важибулбуру яз гьисабзава. Белки, Дагъустанди дидед чьалан тарсарайни махсус имтигьан кардик кутадай вахт алукьнава жеде. И месэла мартдин вацра Махачкьалада РФ-дин Госдумадин депутат Султан Хамзаевахь галаз кьиле фейи гуьруьшдални веревирд авунай. Ихтилатар, меслятар пара жезва, амма арадал затла кьезвач.

«Лезги газетдин» редакцияди лезги районрин администрациярин образованидин управленийрин режберрихь галаз сих алакъаяр хуьзва, абурувай дидед чьалан тарсариз кьетлен фикир гун тьалабзава. Муаллимрик, аялрик рубьгь кутун, абурув дидед чьал канарун патал жуьреба-жуьре конкурсар, олимпиадаяр тешкилзава. Мисал яз, Эминхуьре лезги чьалайни эдебиятдай кьиле тухузвай олимпиададин сергьятар йисалай-суз гегьенш жезва. Ци и олимпиадада гьалибчийар патал 15 чка тайинарнава, абурув, кьвенкьечичкаяр кьурбурун муаллимриз пулдин хьсан пишкешар гудайвал я.

Алкьвадар Гьасанан тьварцлехь галай центради, ФЛНКА-ди ДГУ-да ва ДГПУ-да лезги чьал чирзавай студентриз махсус стипендияр чара ийизва. «Лезги газетдин» редакцияди «Лезги чьалал ктабар» проект кьилиз акъудзава, адан сергьятра аваз алай вахтунда пуд лагьай ктабрин – лезги ва урус чьаларин визуальный гафаргандин винел кьвалахзава. Гьелбетда, ихьтин камари, гьерекатри, серенжемри хайи чьал хуьниз, вилик финиз таьсирзава. Амма ихтилат физвай месэла госуларстводин дережада аваз фикир гана кьанзавайбурукай я. Дагъустандин виридалайни кьилин девлет чкадин халкьар ва абурун гьакьван девлетлу меденият я. Чьалар квачьайтла, халкьарни амукудач. И кардиз рехь гана виже кьведач.

Чехи шаирдин тьварцлехь

Агьмед МАГЬМУДОВ

Дагъустанди Стлал Сулейманан 155 йис тамам хьунин сергьятра аваз кьиле тухузвай асул кьвалахрикай сад Махачкьалада, кьве бульварни са багьсад хьувуна, «XX асирдин Гомеран» тьварцлехь галай чьехи парк арадал гьун я. И махьсадриз, санлай къачурла, 357 миллион манат пул акьатда.

Эцигунрин, ремонтдин кьвалаххар мергьяматлувилдин «Купол Надежды» фондунин такьатрихь тешкилдайвал я. Идакай республикадин меркездин администрациядин кьилин сад лагьай заместитель Нариман Темуркаева хабар гана.

«Шегьердин мулкарал алай, агьалийри ял ядай пуд чка сад хьувуна, Дагъустандин халкьдин шаир

Стлал Сулейманан тьварцлехь галай парк арадал гьунин теклиф региондин Кьил Сергей Меликова гана. Ихьтин кьарар республикадин гьукумди «XX асирдин Гомер» дидедиз хьайидалай инихь 155 йис тамам хьунин галаз алакъалу яз къабулна», - лагьана ада.

Н.Темуркаеван гафаралди, кьвалаххар кье патал пайнава. Сад лагьай пай майдин юкьвара акьалтларун фикирда кьунва. Цийи паркунин мулкара авай тротуаррин кьванер тамамдиз дегишда, йифиз экв гузвай тадаракар цийи хьийида, фонтан эцигид ва са жерге маса крар кьайдадиз гьийда.

Алай вахтунда ина куьгьне тарар атлузва, махсус кьалубдин материалрикай туькьурнавай жугьун чукьлурзава. Цийиз эцигдай жугьун винел патан акунрай куьгьнедаз ухшарди жеда, анжах ам маса материалрикай гьазурда.

Кьвалахрин кьвед лагьай пай алай йисан сентябрдин вацра акьалтларда. Йкьван чьавалди цийи паркунин мулкара 300 тарни 250 агьзурдав агакьна цуьквер цада, мумкинвилер сергьятламиш хьанвай агьалияр патал бязи шартлар арадал гьийда, паркун са жерге объекттар эцигда, кардик кутада.

Кьейд ийин хьи, Стлал Сулейманан тьварцлехь галай паркунин мулкар, аваррин театр алай чкадиллай гатлуна, кьумукьрин театрдин дараматдив агакьдалди давам жеда. Ада виликан шегьердин багь, Родопдин бульвар ва «XX асирдин Гомеран» тьварцлехь галай сквер сад ийида.

37 агьзурдалай виниз

Чи мухбир

Алай йисуз Дагъустандин лагерра 37 агьзурдалай виниз аялри ял яда. Идакай алатай гьафтедин эхирра Махачкьалада РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель Муслим Телякавован режбервилек кваз кьиле фейи заседанидал малумарна.

Кьейд ийин хьи, ци республикада 244 лагер ачух жеда, абурукай 213 мектебра кардик кутада.

Лагерра аялри вахт менфятлудаказ, итижлудаказ акъудун патал махсус программа гьазурнава. Мисал яз, «Отраслевые каникулы» лишандик кваз гьазурнавай проектдин сергьятра аваз аялар цаяр жкадардайбурун, кьутармишдайбурун, духтуррин, муаллимрин ва маса пешейрин сирерихь галаз танишарда, бязи пешейрай чирвилерни гуда.

Акьалтзавай несилриз тарих, дагьви халкьарин адетар чирунизни кьетлен фикир гудайвал я. Кьилди къачуртла, абуру Дагъустандин жуьреба-жуьре пилпериз сиягьатриз тухуда, мастер-классар кьалурда, гуьруьшар тешкилда.

Гьакни цинин йисуз лагеррин программаярик Хизандин йисаз, Александр Пушкинан - 225, Стлал Сулейманан - 155, Багьаудин Астемирован 125 йисан юбилейриз талукьарнавай мярекатарни кутадайвал я.

М. Телякавова алава хьувурвал, Украинада кьиле физвай махсус серенжемдин иштиракчийрин аялрин патакьай иллаки чьехи кьайгьударвал ийида. Мисал яз, абуру лагерриз нубат авачиз къабулда, абурув ва яшайишдин четин шартлара авай хизанрай тир аялриз лагерриз фин патал пулсуз путевкаяр чара ийида.

Гегьеншдиз РД-дин Гьукуматдин сайтдай кьелиз жеда.

Хийир ЭМИРОВ

Донбассдин мулкар Украинадин миллет-базрикай, фашистрикай азад авун патал кыле тухузвай махсус серенжемда чи ватанэглийри чпин буржи намуслувилелди тамамарзава, женгера зурба игитвилер кьалурзава. Гьукуматди ва шегьеррин, районрин муниципалитетри кьегьал рухвайрин ва абурун хизанрин патахъай датлана кьайгьударвалзава. Идан гьакьиндай агьадихъ галай материалрини шагьидвалзава.

Ахцегь район

Райондин администрациядин кьил Абдул-Керим Палчаев махсус серенжемдин иштиракчи, Ухулрин хуьрай тир офицер Сульфидин Сулеймановахъ галаз гуьруьшмиш хьана.

С. Сулейманов мобилизация кыле тухузвай вахтунда СВО-диз акьатна. Вич аватай частунин вилик акьвазнавай везифаяр тамамардайла, ухулвиди дирибашвал ва жуьрэтлувал кьалурна. Чехи командиррин тапшуругьар вилегьвилелди тамамарзавай майор «Жуьрэтлувилей» ордендиз ва «Дирибашвилей» медалдиз лайихлу хьана.

Кьайгьударвал ийизва

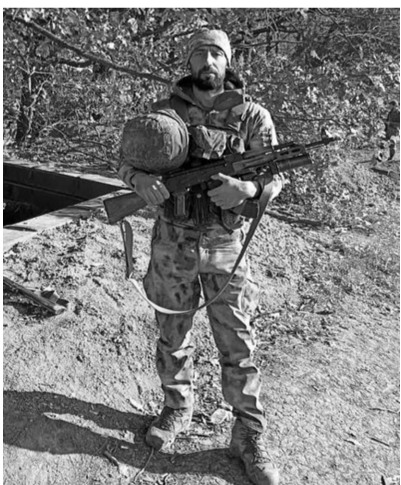
Нубатдин женгина адал хер хьана. Сагь хьхьун ва ялни ягьун патал ам са куьруь муддатда хуьруьз хтанвай. Сульфидина вилекдай Россиядин армияда кьуллугьайди я. Майорвилин чинда аваз ам отставкадиз фенвай. Адан чирвилер, вердишвилер герек атана.

Абдул-Керим Палчаева Сульфидинавай сагьламливил гьалдикай, серенжемда иштиракдайла, кеве гьатай месэлайрикай, яшайишдикай хабарар кьуна ва райондин администрация Ватан хуьзвайбурун гьар са месэла гьализ, герек кумекар гуз гьазур тирдакай лагьана.

Сульфидин Сулейманова дяведин махсус серенжемда иштиракзавайбурун патахъай кьайгьу чьугунай райондин кыле авайбуруз сагьрай лагьана.

Кьурагь район

Дяведин махсус серенжемдиз эгечлай гьа сифте ийкьариллай Кьурагь райондин уьтквем рухвайри женгер кыле физвай гьар са чкада зиреквал, кьегьалвал кьалурзава, Вилик эцигнавай везифаяр кьилиз акьудуник чпин лайихлу пай кутазва.

Кьурагьрин хуьрай тир Семедов Фаик махсус серенжемдин сифтеган иштиракчийрикай сад я. Виридаз малум тир «Чун тахьайтла, вуж жеда?» лозунгдин маналу га-

фар лап гьа Фаиказ кутугайбуру я. 2022-йисан 21-сентябрдиз РФ-дин Президентди уьлкведа мобилизациядин гьакьиндай малумарнай. Аниз сифте нубатда чпик кьетлен пешеяр квай, армияда кьуллугьнавай ксариз эвер гузвай. Уьлкве патал четин и вахтунда райондай, Ватандин итижар хуьз, хейлин гадаяр фена. Абурун арада 35 йисавай Фаик Семедовнин авай. Уьмуьрдин юлдашдиз ва кьве веледдиз сагьрай, «вири хьсан жеда» лагьана, ам военкоматдиз фена. Анай кьегьал Каспийскдиз рекье тунна. Ина сифтеган вердишвилер кьачуна. Алай вахтунда ам миллетбазрихъ галаз дирибашвилелди женг чьугвазвай тежрибалу аскер я.

Фаик Семедова уьмуьрдин пеше яз муаллимвал хьанавай. Мурад кьилиз акьудун патал ада Дербентда авай «Юждаг» институтни акьалтларна. Тарсарив эгечдалди касдиз Россиядин Армиядин жергейриз эвер гана. Ана ракетайрин частара намуслувилелди кьуллугьна. Са шумудра дидебубадиз командирлай ада баркалла алаз кьуллугьзавайдакай разивилин чарар хтанай. Аскервилин парталар дегишарайдалай гуьгуьниз уьмуьрдин рекьерни маса патахъ элкьвена. Ам кеспи дегишаруниз мажбур хьана.

Фаик Семедован буба хайи чьалан ва литературадин муаллим, диде больницадин санитарка я. Гьакьисагьвилелди зегьмет чьугвазвай диде-буба кьуд веледдиз гьар са рекьий чешне я. Чехибурувай аялри хьсан тербия кьачуна. Женгерин майданда, яргьа аватлани, Фаика диде-буба фикирдай акьудзавач. Абурун дуьаяр, Аллагьдивай тлабунар вичин патахъай, сагь-саламатдиз кьивализ хтуникай тирди чизва. Гьавиллай, гьар мумкинвал хьанмазди, ада багьрийриз зенг ийизва, вичикай хабар гузва.

тир. Чун тажубни ва шадни хьана. Жуван ватанэггли ихьтин еке кьуллугьдал алайвилей. Чаз акуна хьи, адаз вичин гьилик квайбурун ва начагьбурун арада еке авторитет авай. Адан гьар са гьерекатдай, кьивалахдай инсанвал, кьенивал, регимлувал, хирер сагьар хьийизвай аскеррив, офицеррив хуш рафтарвилелди эгечлун акьвазвай. И гуьзел ерийри Малик Насировичан кьанажагь, ахлакь, марифат, инсанрив, вичин хуси пешевид, буржидив эгечлун кьалурзавай.

Аллагьдин эмирдалди зун кьвед лагьай сефердани гьа поезддиз аватна. Госпиталда за чи ватанэгьлидикай сугьбетна, адан тарифарна. Ам акунмазди, за шадказ гьарайна ва жувахъ галайбуруз дамахдивди лагьана: «Ингье зи ватанэгьли. Адан гьилик акатай вири сагь хьезвайди я».

Майор Нажафкулиеван лайихлувилер гзаф я. Зи ихтиярда авай кар тиртла, адаз за Россиядин Игитвилин твар гудай. Адан инсанвилей, сабурулувилей, марифатлувилей, тербиядай. Зун умудлу я, адан зегьметар лайихлувилелди кьейдда. Докьузпара райондини, Кьаракуьре хуьруьн жемиятдини адаз тир гьалда гуьрметда. Кьуй Аллагь-Таалади гьахьтин хва чьехи авур дидебубадиз чандин сагьвал ва бахтар гурай.

Гуьрметдивди, Казбек райондин Дьлым хуьрай тир Мегьамед Мегьамедов».

Докьузпара райондин администрацияди ватанперес хва, Ватандин итижар жуьрэтлувилелди, намуслувилелди хуьзвай вилекгь офицер тербияламишунай Малик Нажафкулиеван буба Насираз ва диде Рагьиматаз риклин сидкьидай сагьрай лугьузва. Райондин кьил Мегьамед Шамилова майордин диде-бубадив разивилин хуш келимаяр авай чар вахкана.

Мегьарамдхуьруьн район

Райондин администрацияда гатфарин призывдиз ва Россиядин Яракьлу Кьуватрин жергейриз икьрардин бинедаллаз агьалияр желб авунин месэладиз талукьарнавай совещание кыле фена.

Мярекатда райондин администрациядин кьил Фарид Агьмедова, адан сад лагьай заместитель Фейрудин Рагьимханова, военный комиссар Эльман Гьажиева, жавабдар кьуллугьчийри, хуьрерин администрациядин кьилери иштиракна.

Мярекатдал рахай юлдашри гатфарин призывдикай, цинин йисалай и месэладиз талукь яз ишлемишзавай дегишвилерикай ихтилатна. Икьрардин бинедаллаз армияда кьуллугьиз кланзавайбуруз вири жуьредин кьулайвилер тешкилнавайдакай лагьана.

Райондин администрацияди агьалияр месэладин гьавурда тун патал «Самурдин сес» газетда лазим материалар чапзава. Фарид Агьмедова хуьрерин администрациядин кьилерикай агьалияр дуьз гьавурда тун истемешна.

Ватан хуьн итимдин буржи я

Дашдемир ШЕРИФАЛЛИЕВ

3-мартдиз Ахцегь райондин призывдин комиссиядин гегьенш заседание хьана. Райондин кьил, призывдин комиссиядин председатель Абдул-Керим Палчаеван регьбервилек кваз кыле тухвай адан кьивалахда Ахцегь, Докьузпара ва Рутул районрин военный комиссар, подполковник Рафик Мегьамедова, МВД-дин «Ахтынский» отделдин начальник, подполковник Эльдар Ибрагимов, СП-рин кьилерини жегьилар армиядиз тухунин рекьий военный учётрин столрин пешекарри, райондин идарайринни карханайрин кьилери, мискинрин имамри ва СМИ-дин велкири иштиракна.

Абдул-Керим Палчаева кьейд авурвал, РФ-дин Президент, Верховный главнокомандующий В. В. Путинан Указдалди гатфарин призыв уьлкведа 1-апрелдилай кыле физва. Зулухьни гатфарихъ кыле тухузвай и важиблу кар, гьелбетда, СВО-дихъ галаз алакьалу туш. 18-29 йисан яшара авай сагьлам жегьилриз са йисан муддатда армиядин жергейриз эверзава. Абуру дяведин махсус серенжемда иштиракдач. Ахцегь райондай исятда 60 кас Россиядин яракьлу кьуватрин жергейриз рекье туна кланзава.

РВК-дин комиссар Рафик Мегьамедова залда авайбуру призывдин кампания кыле тухунин кьайдайрин бязи цийивилерикай хабардарна. Ик, гила кьабулиз тежедай себеб авачиз, «вестека» кваз такьуна, военкоматдиз татай жегьилдал 30 агьзур манатдив агакьна жерме илитлазава. Комиссарди гьакь СП-рин кьилерини общественный тешкилатриз жемиятдин арада призывдин гьакьиндай гьавурдик кутунин кьивалах активламишуниз эвер гана.

Веревирдзавай месэладай райадминистрациядин кьилин ва призывдин комиссиядин председателдин заместитель Роберт Гьамзаев, Эльдар Ибрагимов ва маса юлдашар рахана. Абуру СП-рин кьилерал жемиятдин арада призывдин гьакьиндай гьавурдик кутунин кьивалах гегьеншарун, рухсатдиз хтанвай СВО-дин иштиракчийрихъ галаз гуьруьшар тешкилун тапшурмишна.

Абдул-Керим Палчаева алава хьувурвал, «СВО-дин шартлара жегьилар, контрактникар яз, дяведин кьуллугьдал желбунин важиблу карни рикелай алудна виже кьведач. Ватан хуьн итимдин эвелимжи ва пак буржи, баркаллу кьивалах я».

Фируза Вагъабовадин - 90 йис

Илимдиз гайи уьмуьр

Мансур КУБРЕВИ

Чак, лезгийрик, эхиримжи вахтара са члуру хесет акатнава. Халкъдин арадай акъатай, еке алакьунар авай, амма дамах гвачирвилей вичин алакьунрикай ва агалкъунрикай талгьудай, рахан тийидай касдиз я адал чан аламаз, я ам кьейидалай къулухъ адаз къевезвай гьурмет чна ийизмач, эгер адан кьайгьуда девлетлу ва я къуллугьрик квай мукьва-кьилияр авачиз хьайитла. Къевезвай еке гьурмет я чан аламаз, я рагьметдиз феидалай къулухъ бегьем агакъ тавунвай ксарикай сад бажарагьлу литературовед **Фируза Исмаиловна ВАГЪАБОВА** я.

Уьмуьрда зун Фируза Вагъабовадихъ галаз таниш кас тушир. Адан илимдин кваллахрихъ галаз зун мукьвавай ам кьейидалай къулухъ таниш хьана. Етим Эминакай ктаб кьинин ният аваз, за адакай делилар кватлазавай. Га вахтунда за литературоведри Эминан яратмишунрикай кьейи ктабар ва макъалаяр дикъетдивди келиз башламышна. И кардал машгьул хьайила, Ф. Вагъабовадин твар зун патал цийи жуьреда ачух хьана. Ада Етим Эминан яратмишунрин жигьетдай авунвай ахтармишунрихъ галаз таниш хьайила, зун гьавурда акьуна: я абурулай вилик, я абурулай гуьгьуннай садалайни, Ф. Вагъабовадилай хьиз келдайбуруз Е. Эминан эсерра авай адан руьгь, адан философия ва лезги литературарада а шаирдин чка къалуриз хьанач.

Ада, Дагъустандин литературоведенида сифте яз, вучиз лезги халкъди вири шаиррикай милли шаир яз Етим Эмин къабуллайди ятла къалурна. И кардин себеб, алимди къалурайвал, шаирар дуьньядиз килигунна а девирда адет хьанвай теьгердилей са гужуналди эляччна, инсандин писвилезни хьсанвилез диндин истемешунралди килигунин фикиррикай азад хьана, Е. Эминан вичин ширира лезги халкъдин милли эстетикадин кьанунрин ва культурадин девлетрин куьмекдалди кватланвай ва ачухнавай инсандин гуьрчегвал хьана. Гьеле 1928-йисуз Гьажибег Гьажибегова Етим Эмин «лезгийрин поэзиядин буба я» лагъанай, амма гьадалай къулухъ са 40-45 йис алатна, Фируза Вагъабовадил кьведалди чи члехи шаир лезгийрин литературадин бине эцигай кас тирди, адакай куь ва ни ахьтин кас авунатла, садани ачухна къалурайди тушир. И кар къалуриз сифтени-сифте Фируза Вагъабовадилей алакьна.

Етим Эминан эсеррикай алим Ф. Вагъабовади кьинар авуна пара кьадаф йисар алатнава. Га вахтарилей къулухъ зурба шаирдин яратмишунрикай макъалаяр, ктабар ва диссертацияр кьейибур гзаф хьана, абурун арада алимдин дерин фикирар инкар авурбури, акунатлани, акунач лагъайбури хьана. Амма садавайни, зи фикирдалди, шаирдин руьгьдив Фируза Исмаиловна кьван мукьув агатиз хьанач. Адалай хьиз, мад садалайни чи культурадин зурба вакьиа тир Етим Эмин арадал атай бинеяр, адан яратмишунрин дувулар экъечлай чилин, «накъвадин» кьетленвилер къалуриз алакьна.

Низ чиди, белки, ахьтин, вичиз дуьньяда жедай вири гужар акур шаирдин гьавурда акьун, адан яратмишунрин деринар гьисун патал адакай кьизвай кас вичин четин уьмуьр акурбурукай хьун герек тир жеди.

Ф.И. Вагъабова четин уьмуьр акур кас я. Ам 1934-йисан 7-апрелдиз лезгийрин писатель ва журналист, лезги члалан азбука ва кьинар, сифтегьан ктабар, чи милли газет ва журналар арадал гьайи кьегьалрихъ галаз са жергеда хьайи ахъегьви Исмаил Вагъабович Вагъабован (1910-1964) хизанда дидедиз хьана.

Дяевдин йисара са шумуд кьада жавабдар кваллахар авур И.В. Вагъабовахъ галаз адан хизанни са шумуд кьада яшамиз хьана.

И кар себеб яз, гьа йисара гьечли Фирузади, вичин хуьруьн мектебдилей башламышна, гагь са мектебда, гагь маса мектебда келиз хьанай. Ада 1953-йисуз Махачкъалада 2 лагъай мектеб къутягьна. Ахпа ам

Ленинграддин госуниверситетдин филологиядин факультетдин журналистикадин отделениядик экечина. 1958-йисуз университет акьалтларай жегьил пешекар руш хайи ватандиз - Дагъустандиз хтана. Са шумуд вацра Дагъустандин радиоа кваллахидалай гуьгьуниз Фируза Вагъабовади СССР-дин илимдин академиядин Дагъустандин филиалдин аспирантурада келунар давамарна. 1965-йисуз ада Москвада Дуьньядин литературадин институтда агалкъунралди филологиядин илимдин кандидатвилдин диссертация хвена. Диссертациядин тема лезгийрин литература арадал атуниз талукьди тир. Илимдин кандидатвилдин дережа хвенвай Фируза Вагъабова СССР-дин илимдин академиядин Дагъустандин филиалдин тарихдин, члалан ва литературадин институтдиз кваллахал къабулна.

Кваллахдив эгечлай йисуз Ф. Вагъабовадин хизанда еке бедбахтвал хьана: адан буба бейхабардиз рагьметдиз фена. 55 йисан яшда авай И. Вагъабова а вахтунда «Коммунист» газетдин (гила «Лезги газет») кьилин редакторвиле кваллахзавай. Гатун са юкьуз кваллахдилей кваллиз хьфидай рекье, чими яз ахуна, ятар гузвай санлай кьайи яд авай бутулка къачуна, кьвачел алаз, яд хьвадай арада садлагьана ярх хьайи адаз мад садавайни куьмек ийиз хьхьаначир...

Рикл алай буба кьейидалай къулухъ Фируза руьгьдай аватнач, вичин кваллахдив мадни еке жавабдарвилелди эгечина: ада вичин уьмуьрдин кьилин кваллах «Лезгийрин милли литература арадал атуна» монография кьхьена 1970-йисуз, чагдай акьудна.

Сифтени-сифте гьа монография фикирда аваз винидихъ Етим Эминан яратмишунрин жигьетдай Ф. Вагъабовади авунвай ахтармишунрикай кьейиди тир. А ктабда «Етим Эмин лезгийрин милли литературадин бине эцигай кас я» твар алай кьил чи зурба шаирдин яратмишунриз бахшнава. А кьил монография акьалтларзавайди я, адал кьведалди ктабда авай пуд кьиле лезгийрин литература гьихьтин бинеяр арадал атанатла, а бинеярин кьадимвал ва дережайрин кьакьанвал къалурнава.

Монографиядин сад лагъай кьил, гьелбетда, фольклордикай я. А кьиле ктабдин авторди лезги литературадин дувулрихъ дегь заманадин Албаниядин кьинрин чешмейра къекьуьн герек тирди кьейднава ва лезгийрин мисалар, мисклар, махар, шелдихъ галаз ийидай лугьунар, мехъерриз ва маса мярекатриз хас тир, лирикадин ва тарихдин вакъайриз бахшнавай манияр, фольклорда авай Шарвилдин образ ахтармишнава, монография чагдай акьатдалди вилик квай йисара бязи ксари Шарвиледи-

кай эсерар Къуба пата кватлай теьгер илимдин кьайдайригъ такьадайди тирди лагъанва. Савадлу лезгийриз кье ашкара тир а кардин нетижади, адаз гьихьтин зурба твар гайитлани, Шарвилдикай эсерар Къуба пата кватлай теьгердикай Ф. Вагъабовади лагъай гафар дуьзбур яз хьайиди, гьайиф хьи, са шакни алачиз къалурзава.

Ктабдин кьвед лагъай кьиле авторди Албанияда хашпересрин дин арадал атай вахтунда ва ахпа, Аравиядай чапхунчияр атана, абуру дагьлук халкъар муьтлугьарна, абурал чпин дин илтигъи девирда лезгийрин культура хьайи гьалдикай кьхизва.

Монографиядин пуд лагъай кьил ашукьрин яратмишунрикай я. Ктабдин авторди лезги ашукьар лезги культурада Етим Эмин пайда хьун гьазурай ксар тирди къалурнава. Чи литературадин бине кутур кас, шаирри лугьудай жуьреда лагъайтла, «ашукьрин къуьнераллаз» атайди я.

Гьелбетда, лезгийрихъ, Ф.И. Вагъабовадилей гьейри, маса твар-ван авай литературоведарни хьана. Фабурукай яз, чавай Гь. Гьажибегован, А. Агъаеван, Гь. Гашиарован ва масабурун тварар къаз жеда. Амма лезгийрин литература арадал атуникай, дегь заманадилей кьенин йикъалди ара датлана кьиле физвай гьерекатдикай хьиз илимдин кьануралди, илимдин члалалди тек са Ф. Вагъабовади кьхьена. Я адалай вилик, я адалай къулухъ са касдини, культурадин вири тарих фикирда кьуна, лезгийрин литература арадал гьайи дувулкай ва гьам арадал атуникай ктаб кьейиди туш.

Ахьтин ктаб, вични монографиядин теьгерда кьхьенвай, Дагъустандин халкъарин литературайрин тарихда сифте яз экв акунвай зати тир. Ам чагдай акьатун Дагьларин уьлкведина литературоведенида лишанлу ва кьетлен вакъиадиз элкьвена. Заз чидайвал, ахьтин ктабар Дагъустандин, лезгийр квачиз, маса халкъарин литературайрикай кьени кьхьенвач.

Урус члалалди кьхьенвай ктабдалди Ф. Вагъабовади вири Дагъустандиз кьве кар малумарна: сад лагъайди, лезгийрихъ вичин тарих авай, мягькем милли бинеярал арадал атанвай литература авайди, кьвед лагъайди, Дагьларин уьлкведина литературоведенида гегьенш чирвилер авай пешекар, вини дережадин цийи алим пайда хьанвайди. Заз чиз, чун са клусни ягьалмиш жедач, эгер лагъайтла: а монография са адан автордин кьилин кваллах туш, ам лезгийрин литературадикай икьван члалалди кьхьенвай вири ктабрин арада кьилин ктабни я!

А ктабди Дагъустанда еке ван авунай. Са патахъай, ада Фируза Исмаиловнадин твар Дагъустандин вири литературоведрин арада акваз-акваз кьажна, муькуь патахъай, бажарагьлу ксарал пехилвал ийидайбурун жергеяр а монографияди мадни артухарна.

Гьикл ятлани, 1973-йисуз Ф. Вагъабовади кваллахзавай институтдай чеб литераторарни литературоведар яз гьисабзавай пуд дишегьлидин документар абур СССР-дин писателрин Союздиз къабулун патал Москвадиз ракъурнай. А девирда писателрин Союздин реьберрихъ чпин жергеяр дишегьлийрин кьада артухарунин фикир авай жеди. Москвадиз институтди ракъурай документрик институтдин цийиз хьанвай директордин папанни Ф. Вагъабовадин документари квай. Са вахт алаатайла, Фируза Вагъабова писателрин жергедиз къабулна, муькуь кьве дишегьли писателрин жергедиз къабулун патал лайихлур туш ва абур писателрин Союздиз къабулнавач лагъана, меркездай хабар хтана. (А девирда, кье хьиз, писателрин Союздиз вуж хьайитлани къабулзавайди тушир).

Тарихдин, члалан ва литературадин ин-

ститутдин гьа девирдин гьаларикай хабар аваз хьайи ксари лугьузвайвал, институтдин директордин папавай, Ф. Вагъабова писателрин Союздиз къабулна, вич къабул тавун эхиз хьанач, ада вичин «конкурентдиз» институтда фир-тефир чка сал авуна, ам институтдай экъечлай чкадал гьана.

Институтда ийизвай кваллах гьикл тунай-тла, Фируза Вагъабовади вичин уьмуьрдин эхирдай «Лезги газетдиз» гайи интервьюда икк ахъайзава:

«*Переаттестация авай вахтунда за-кай «старший научный сотрудник» хьун патал зи вилик шартл эцигна: цийи монография гьазурун... Зун монография кьхьин патал Москвадиз Дуьньядин литературадин институтдиз фена. Са кьадаф вахт алаатайла, кваллах чагдаз вугудай пуд рекомедацияни галаз за Дагъустандиз цийи монография хтана... Дагъустанда монография веревирд авун патал (ам за кваллахзавай институтда) сектордал эцигна. Иниз кваллахдиз кьимет гузвай пешекарин ролда аваз машинисткадиз, комсомолдин, партиядин тешкилатрин сектордал алайбурун са пай заз аксибур, муькуь пайни литературадикай ерли хабар авачирбур тир. Нетижата 3 касди монография чагдай акьудунин теьгер хвена, 11 кас лагъайтла, акси хьана. Га икк са шумуд йисуз кьиле тухвай ахтармишунрал тлаплар эцигна. А вахтунда зун азарлу тир, нефес кьуни гьелекзавай. Зун больницадиз аватна. Сагьламвал мягькемар хьийизвай вахтунда больницадиз зи «дустарикай» сад акьатна. Ада заз алимрин совет жезвайдакай, анал зи меслани гьалзавай-дакай хабар гана ва зи ихтияр герек тирди лагьана. За адаз зун рази тирди тешкирзавай максус чар вахкана. Га икк абуру зун алай къуллугьдилей агьуз авудна. Больницадай экъечлайла, за институтдиз зун 2-группадин инвалид тирдан гьакьиндай шагьидвалзавай справка вахкана ва мад кваллахал хьфенач...» («Лезги газет», 2015-йисан 1-январь).*

И гафарай аквазвайвал, бажарагьлу литературоведдихъ, адал пехил ксар себеб яз, хайи институтда кваллах хьийидай мумкинвал хьхьанач. Институт терк авурдалай къулухъ азарлу Ф. Вагъабовади, мумкинвал хьайила, литературадикай макъалаяр кьхиз хьана, «Лезгийрин мецелди лугьудай проза» твар алай ктаб, Юкьван асиррин, Советрин девирдин ва гьадалай гуьгьунин девирдин литературадикай, «Шарвили» эпосдикай са жерге макъалаяр кьхьена, амма я а ктабдиз, я а макъалайриз экв къалурдай къуват адахъ мад хьхьанач

Лезги литературадин гьакьикьвал къалурун вичин эрзиман мураддиз элкьвей алимди а макъсаддин агакьун патал, аквадай гьаларай, гьатта вичин хьуси мягькем хизан арадал гьунукайни фикирзавачир. Ада вичин уьмуьр лезги литературадиз къурбанд авуна.

Гьуьлуьз фейи са тлимил вахтунилай хизан чклай, вичихъ аялар авачир Фируза Исмаиловнадиз вичик квай «астма» лугьудай нефес кьадай азарди гузвай тади югькьандавай артух жезвай. Га азардиз килигна гузвай пенсиядал кьил хуьз, са патахъайни куьмек авачиз, ада вичин уьмуьрдин эхиримжи къад йис акьудна. Га и йисара Махачкъалада кьеве авайбуруз пулсуз негдай затлар гудай чкадиз ам физ акурбури авай. Икк, кьадарсуз дарвиле гьатна ва азарлу яз, зи фикирдалди, лезгийрин виридалайни зурба литературовед Фируза Вагъабовади 2016-йисуз и дуьнья туна.

Вичин кьайгьуда жедай девлетлу ва я къуллугьрик квай мукьва-кьилияр рагьметдиз фейи алимдиз, заз чидайвал, авач. Гьакл хьайила, милли литературадин кьадир авай гьар са лезгидин буржи я Фируза Исмаиловна Вагъабовадилей амай илимдин ирс жагьур хьувуна, адаз экв къалурун. И кар лезгийрин патай а бажарагьлу литературоведдиз къевезвай еке гьурмет халис-даказ къалурун жедай...

Рекьерин къейдер

Дуьньядин гуьрчег шегьерда

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Вахтунин йигинвал

Алай вахтунин кьетенвилерикай сад тир зарб кваз фин, йигинвал жемиятдин, халкьдин майишатдин бязи хилеризни хас я лугъуз жеда, гьаки инсандин уьмуьрдизни, кваллахризни, куьтыгъ тежер къайгъуьризни. Инсандин акъулди, гьилери арадал гъанвай техникади, улакьри махарик жедай хьтин агьвалатар, крар кье гьакъикьатдиз элкьуьрзава. Эгер великдай райцентрадиз яхдиз фена, вичин дерди туькьуьриз, дагъвиди кьвед-пуд югъ рекъизвайтла, гила ам агъзур километрдин яргъа авай Москвадиз ва маса шегьеризни, самолетда аваз фена, риклик квай месэла гьална, гьа юкьуз хквенни ийизва.

Къенин йикъан йигин улакьрикай сад тир самолетди яргъал мензилар, эхъ, куьруь ийизва. Сефердиз экъечинавай гьар сад вахтунда сагъ-саламатдиз чкадив агакьарзава.

Алай йисан январдин юкьвара яшайишдин къайгъуьри чазни Санкт-Петербургда рехъ акъудна. Фин-хтун пара регьят хьанва. Квалле, дивандал ацукьна, чай-кофе хъваз, телефондай клани чкадив самолетдин билет заказ ийизва. Рикел алама, са вахтара хуьрерай мукьвабуру кьведай, Москвадиз, Сургутдиз билетар маса къачуз куьмек це лугъуз. Аэрофлотдин кассайрихъ (абурни гзаф тушир) датлана учирар галайди тир. Билет гьиле гьатдалди, инсанар гьелек жедай. Амач гила ихьтин четинвилер.

Чна «Аэрофлот» компаниядин самолетдиз билет заказ гана, 15-январдин йикъан сятдин кьведаз Махачкъаладин аэропортуниз фена. Лазим кьезвай ахтармишунрилай гуьгъуьниз регистрация авуна. Ахпа майдандал экъечина ва автобусди чун самолетдин патав тухвана. Стюардессайри пара хушдиз къабулна, ацукьиз куьмек гана. Пасажирриз талукъ къайдайрихъ яб акализ туна. Сятдин пуда самолет цавуз хкаж хьана. Са сятдилай стюардессайри пассажирриз хуьрекар теклифна. Пуд сятни зуралай экипаждин командирди самолет ацукьиз гьазур жезвайдакь хабар гана.

Санкт-Петербургда жив кьвазвай. Самолетдин дакардай аквазвай вири майданар, рекьер, квалер живедин кьужагда авай. Стюардессади кьецел 22 градусдин аяз авайдакь лагъана. Самолетдай чун аэропортуниз гьятдиз авуднач, дум-думъ терминалдиз гьахьдай мумкинвал гана. Пулкован аэропортуни еке майданар кунва, ам Махачкъаладиндав текьизгиз жедач. Са шумуд мертебадин члехи дарамат, кьенепата са шумуд зал, туьквенар, ял ядай чкаяр, жуьреба-жуьре кьуллугъар теклифзавай киоскар, будкаяр, мертебайриз хкаж жедай ва анрай эвичлдай эскалаторар... Инай дуьньядин кьуд патяхъ самолетар физва эхир. Гьар са маршрутдин самолетдиз терминалдай физва ва анрай шегьердизни экъечизава.

Аэропортуниз вилик пад пассажирар гуьзетзавай инсанрив, автомашинрив ацанва. Чун езне Гьаживердиди ва хтун Керима кьаршиламышна. Аязди гьасятда вичикай хабар гана. Исаралди бегьем жив таквазвай Махачкъаладай атайбуру лап гьейран хьанва. Куьчерай живедикай михьнаватлани, кьерехар зур метрдин гьамбарри кунва. Лап гила акайди хьиз, жив пилте-пилте кьванни ийизва.

Шегьердин куьчера

Машинда акахна, чун юзана. Мукьва-кьилияр яваш-яваш беледриз элкьвена. Гьаживерди Санкт-Петербургда 23, Керим 11 йисуз яшамис жезва. Московский проспектдай шегьердин центрадиз физвай рекье чал Московский, Кировский, Фрунзенский, Адмиралтейский районар гьалтзава.

Прспектдин кьве патайни эхиримжи йисара эцигнавай кьакьан цийи квалер аквазва. Куьчерай, гьаятра ара-ара жив михьзавай техника пайда жезва. Московский проспектдай экъечина, са шумуд кьекьундидлай элячна, чун цийи проспектиз гьахьзава.

- Им Набережный проспект я, - лугъузва Гьаживердиди. - Чапла патай аквазвай муркьлади кьунвайди Нева вац я.

- И куь куьчерай маршруткаяр аквазвач хь. Чи меркездин куьчерай абурун тум-кьил авач, - лагъана за.

- Дугьриданни, вуна фад къатлана и кар, Нариман халу, - разваза Керим. - Абур инани ацан-

вайди тир. «Соболь», «Газель», «ПАЗ», «ГАЗ» маркайринбуру. Кьвед-пуд йис велик горсобранидин кьарардалди шегьерда общественный транспорт артухарна, маршруткаяр линейрай акъудна. Исятда, ваз аквазвайвал, халу, Питердин куьчерай сад-садан гуьгъуьналлаз еке автобусар, троллейбусар ва трамваяр физва.

- Абурал метрони эхля хъия, - гаф кудзава Гьаживердиди.

И арада зи рикел «махачкъалавийрив гьвай шегьердин маршруткаярин линияр Матвиенкодин гадади маса кьачунва, меркезда пайда хьанвай микроавтобусарни гьаданбуру я» ихтилат хтана. Санкт-Петербургда герек амачир улакьриз масанра, гьа гьисабдай яз Махачкъаладани чка жагъурна.

- Им вири дуьньядиз машгъур, хкажиз, агал хъийизвай Литейный муьгъ я, - кьалурзава заз Гьаживердиди.

Рахаз-рахаз, Санкт-Петербургда акуррилай вил аладариз, чун шегьердин юкьваз гьахьна. И карни советрин девирдин 5 мертебайрин квалер акурла, малум хьана.

- Им спальный район я, - лугъузва Гьаживердиди. - Чунни гьа ина яшамис жезва.

Инсанрин арада «хрущевкаяр» лугъуз твар акьалтнавай квалер. Арада 40-50 метр аваз, жерге-жерге эцигнавай вишелей виниз квалер. Гьар квалехъни 3-4 подъезд гала. Квалерин арайра авай майданар тарари, кул-кусри кунва. Беледри гьавурда турвал, спальный районда агъалийриз кьуллайдаказ яшамис хьун патал вири шартар тешкилнава. Бищекриз - аялрин пуд бахча. Аялриз - юкьван кьве школа. Туьквенар, салонар, аптекаяр, поликлиникаяр... ЖКХ-дин идара.

Вири жуьредин кьулайвилер

Санкт-Петербургда акъудай йикъара зун са кардихъ инанмиш хьана: ЖКХ-дин кьул-лугъчияр агъалийрин гьар са югъ кьулайди, менфятлуди, яшайишдин къайгъуьрикай азадзавайди авун патал алахъзава. Чина хьиз, инсанар мадни кьеве твазвайди авун патал - ваъ. Яшайишдин коммуналный майишатди вичин кьурулушда алай аямдин технологийрикай тамамвилелди менфят кьачузва. И карни чаз Питердиз фейи гьа сифте нязиз акуну. Подъезддин кьенез гьахьайла, завай «куьнрани мичизвайди я хьи» лугъун хьана.

- Исятда экуь жеда, халу, - лагъана Керима, полдал хъуьтуьлдиз кьвач гьалчна. Гьасятда лампа куькьвена. - Электроэнергия кьенят авун патал ихьтин къайдадикай менфят кьачузва. Суткада подъездда эквер кузвач. Инсан площадкадал экъечинамазди, подъезд экуь жезва.

- Вирира гьа ик яни?
- Эхъ, халу.

яр, проспектар, тротуарар гьамиша живедикай михьти тир. Зун гьавурда турвал, вири шегьерда жуьт числойрин йикъара куьчейрин эрчи пад, жуьт тушир числойрин йикъара чапла пад михьзавай. Техникадиз маныйвал тагудай, и пад а пад михьдайла, маса автотранспорт анрал аквазвар тийидай кьайда кардик кутунва.

Тарихдин имаратар

Гьелбетда, азад вахт хъайила, чна дуьньядин гуьрчег шегьерикай сад тир Петербургдин гьейранвалдай чкайрални кьил члугуна, шиклар яна. Им шегьер - порт я. Адан бине 1703-йисуз I Петрди кутуна. Шегьерди кунвай майдан исятда 1439 кв. километр-диз барабар я. Шегьер гьахьлудакъаз улкьвекдин культурадин центр яз гьисабзава. Ина машгъур театар, музейар, паркар, памятникар, архитектурадин имаратар пара ава. Гьелбетда, са куьруь вахтунда виридал кьил члугун, килигун жери кар туш. Гьавилай зи мукьвабуру кьилинбуру хьана ва чун Кеферпатан меркездин Невский проспектадай виридалайни машгъур Дворецдин майдандал тухвана.

Шегьер арадал гъайи са шумуд йисалай Невский куьчени туькьуьрна. Ам Адмиралтейство Новгороддин рекьихъ галаз алакьалу ийизвай са куьче тир. Гила вад километр-диз яргы хьанвай Невский проспект шегьердин тамашуниз лайихлу кьилин чкадив элкьвенва. Адан кьве патани тарихдин, архитектурадин имаратар, дараматар гзаф ава.

Кьуд пад живеди кьунватлани, Дворецдин майдандин хейлин чкаяр михьнава ва фляейри и жигьетдай чпин кваллах давамарзава. Шегьердин гуьрчег, туристри итиж ийизвай машгъур чкайриз гьа и майдандалай рехъ ачух жезва: Эрмитаждиз, Кьилин штабдиз, Александрон колоннадал, Сенатдин майдандал...

Сенатдин майдандал «Буьруьнждин атлу» зурба тимтал хкаж хьанва. Им балкандал алай Петрдиз XVIII асирдин сифте кьилера эцигнавай виридалайни малум памятник я. Адакьай риваятар пара ава. Гзаф шаирри, гьа жергедай яз Пушкинани адас чпин эсерар бахшнава. Алай вахтунда «Буьруьнждин атлудин» суьрет алай отьротакар, ядигарар, путеводителар гьазурзава. Са рахунни алач, майдандал кьезвай гзаф муьманри, туристри хьиз, ччани тимгалдин вилик шиклар яна.

Тарихдин имаратрикай сад тир Зимний дворец такуна жедайни? Ам Урусатдин император патал 1754-1762-йисара эцигнай. 1830-40-йисара ана пачагьдин хизанарни кваз 2000 аса яшамис жезвай. 1915-1917-йисара дворец госпиталдиз, инкьилабдилай гуьгъуьниз музейдин комплексдиз элкьуьрна. Ина виридаз машгъур Эрмитажни ава.

Виле акадай, гьейранвалдай чкайрик Петропавловскдин кьеле, Исаакиеван майдан ва собор (Петербургдин кьилин ярж), Невадин проспект, Петергоф, Казандин майдан ва собор, Смольныйдин монастырдин ансамбль, агализ, ачухзавай Дворецдин, Биржадин, Литейный, Тучкован муькьвер, музейар, Мариинский театр, Пачагьдин хуьр (Царское село) акатзава. Шегьердихъ галаз таниш хьуни неинки рубьгъ тухарзава, гьаки тарихдихъ галаз алакьалу вакъийрикай итижлу малуматарни гузва.

Хъуьтуьн жив, кьай авай Санкт-Петербург тиртлани, акур чкайри, шегьерэглийрин хуш рафтарвили, муьгьманрив эгечизвай тегьерди, агъалийриз тешкилнавай кьван кьуллугъри (ана светофорарни развазвайбуру, инсанар хаталувиликай хабардарзавайбуру) чаз екез таъсирна. Мукьва-кьилийри, таниш хъайи цийи чирхчиррини мад хтун (иллаки гатуз) теклифна.

Къуй мадни авадан, абад хъураи вири чкаяр, санлай вири улкьве!

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ,
тарихчи, писатель

ХИВ райондин кьибледихъ, Чирагъ вацун эрчи пата, алатай асирдин паонал кведдалди тебиатдин бедбахтвилер себеб яз ва гуьгьунлайни гьукуматдин кьардалди аранриз куьч хъайи 8 хуьр авай. Абуьр райцентрадивай 9-19 версинин яргъа мензилра экия хъанвай. А вахтара абуьр районда яшайишдин рекъяй эвелимжи чкадал алай девлетлу хуьрер тир. Къенин юкьуз абуьрун чкъанвай, къавар аламачир къвалерин цлари, мискинри, сурари, тамни кул-кус акьалтнавай мулкари, рекъери... гьар са касдиз сефилвал, перишанвал гъизва.

За, и хуьрерикай хкатна, тебиатдин къужахда еке девлетлу мулкунал, гуьнедал алаз хъайи, районда машгьурбурукай тир, патав тамар, вац, даглар гвай, хъуьтлуьзни жив ацукъ тийир, техил гьасилдай, мал-къара хуьдай вири къулайвилер авай Тркалрин хуьруькай суьгьбетиз къанзава. 1955-йисарилай чна, яни Цналрин, пуд Захитрин, Курарин, Камар хуьруьн, Цлахьрин, Тркалрин аялри, Хивдин юкьван школада-интернатда къелзавай. Тркал

...Вахтар алатна. 1966-йисан 20-апрелдиз хъайи залзалади Кьиблепатав Дагьустандин карта михъиз дегишарна. Вири миллетрин, халкъарин къайгьударвиле хъайи советрин гьукуматди чкайрал ахтармишунар тухвана, цудралди хуь-

Фаталиев Абдулбари, полициядин полковник

Гъайиф хьи, гуьгьунлай къунши Агъа Архитрин хуьруьн «Сафаралиевский» совхоздик акатна, вири мал-девет гъаниз хутахна. Тркалвияр ийиртийир хъана амуькна. Бязибуру чпин харжидалди Дербент, Махачкъала, Каспийск шегьерра къвал-югъ кутуна. Амай-буьри гьукуматдин куьчарунин программадик акатна, Дербент шегьердиз мукьва Аладашдиз, 12 хизан Хив райондик квай Цийи Захитрин хуьруьз куьч хъана. Гъа икI аваданлу Тркалрин хуьр чкъана...

Хъсан карни ава. 2014-йисалай башламишна, и хуьрел чан хквезва. И кардик баркаллу Фаталиеврин хизанди къил кутуна. Къазахстанда МВД-дин министрдин заместитель яз, полковникдин чинда аваз къвалахзавай Абдулбари Фаталиева ва адан уьмуьрдин юлдаш, бажарагьлу карчи, мергьяматлу Фаталиева Заретади чпин хуси такьатралди хайи хуьре гъвечли ва чехи карч алай гъайванрин еке ферма, чпиз ва малдарриз яшайишдин къвалер эцигна. Къегьалри бубайрин ватандиз гъани гъанва, рекъерни тарифдайвал туькуьрнава.

Фаталиеврин хизанди Хив райондин экономика, культура, халкъдин яшайиш хжажунин кардикни чпин пай кутунва. ИкI, Хив ва АрхитI хуьрерин арада суткада 40

Тркалрин хуьрел чан хквезва

Фаталиева Заретади Хив райондин регьберрихъ галаз хуьр аваданламишунин месэляр веревирдзава

шегьре рекъиз, райцентрадиз мукьва тир. Гъаки хъайила, чун вири аялар гъана къватI жедай ва ахпа рехъ давамардай.

Тркалрин жемят лап гьуьрметлуди тир. Абуьру къвадай, мекъи йикъара чун къвалериз хутахдай, чпихъ авай хапла, фу гудай. Гъеле гъа вахтара и хуьре райондин виридалайни савадлу пешекарар, виниз тир чирвилер авай, гьукуматдин жавабдар къуллугъчиярни гзаф авай. Къилди къачуртIа, Байрамбегов Байрамбег КПСС-дин Хив райкомдин секретарь тир, Фаталиев Абдулфетягъ - комсомолдин райкомдин сад лагъай секретарь, Аплагъвердиев Энвербег (1941-1945-йисара эвакуагоспиталрин начальник, военхирург) - райондин больницадин къилин духтур.

Вичикай акьалтзавай несилдин насигъатчи, халкъдин муаллим хъайи Къазиагъмедов Гъажиагъмеда райондин заведующийвилин везифаяр къилиз акьудзавай. Аплагъвердиева Ханпериди, районда высший образование авай сифте дишегьлийрикай сада, ВЛКСМ-дин райкомдин секретарь яз къвалахзавай. Райцентрада и хуьрай къвалахзавай пешекарар мадни авай.

Ибуьр вири дяве алатнавай, уьлкве гуьнгьуна хутахзавай девирдин чархачияр тир. Абуьрукай чаз, къелзавай аялризни, еке куьмекар авай.

Тркалрин хуьр алай вахтунда

рер, агъзурралди хизанар аранрин цик квай, девлетлу, хам чилерал куьчарна.

Къулай шартIар вири авай Тркалрин жемятди бубайрин бинелу хуьр гадарнач. Абуьру чпин усадьбайрал гьукуматдин куьмекдалди къве гъавайрин цийи къвалер эцигна. Хуьр мадни гуьрчег, гегъенш, мублагъ хъана. Хуьруьн советда, колхозда, амай вири идарайра, школада, клубда, почтада, медпунктуна къвалахиз, жемятдин агъваллувал хъсанарна.

тонн нек гъялдай некледин завод эцигнава. Агъа ва Вино Архитрин, Цинитрин жемятрин 100 аялдиз чкаяр авай аялрин бахча эцигна, алай аямдин истемешунралди тадаракламишна кардик ква. Анаг хъсан чирвилер авай кадрийралди таьмин я. Ина акьалтзавай несилдиз мягкем тербия, чирвилер, хъсан еридин хуьрекарни гуьза. Бицекрин диде-бубайриз ина къвалахни хъанва.

Фаталиеврин хизанди, меценатар тир Абдулбариди ва Заретади, СтIал Сулейманан райондин больницадин къилин духтур Мегъамеда 1955-1975-йисара ВЛКСМ-дин Хив РК-дин 1-секретарь, гуьгьунлай, школадин директор, колхоздин председател яз адалатлудаказ къвалахай чпин буба Фаталиев Абдулфетягъан экуь къамат рикел хуналди, районда са шумуд сеферда спортдин рекъяй акъажунар, турнирар тухвана.

Са кар мадни къетгендаказ къейд ийиз къанзава. Тркалвияр, гъина яшамеш жез хъайитIани, чпин хайи ватандивай къакъатзава. Абуьр гьар йисуз суварриз, хуьрел, бубайрин накъварал, къайи булахрал, вацун чарчардал къил чIугваз, хквезва, шад мярекатра иштиракна, хъфизва.

Абуьрухъ хуьрел чан хжунин, хуьр цийи хъувунин мурад ава. Къуй и мурад къилиз акъатрай!

Къурушдал - спортзал

Гъажии КЪАЗИЕВ,
Дагьустандин лайихлу муаллим

Лугьуда хьи, гьар са касди кечирмишзавай уьмуьрдин рекъериз яшарин къадардиз килигна ваь, тамамарзавай баркаллу кра-рал бинеламиш хъана къимет гуда. Гъуьрметдиз лайихлу рухваряни рушар Хасавюрт райондин Къурушрин жемятдин арадай вишералди акъатна. Чехи несилрин баркаллу рехъ алай вахтунда акьалтзавай несилдин векилрини лайихлудаказ давамарзава. Ахътинбурун жергедай я и хуьруьн имам Панагъов Азим гъажии Асланан хва. Ада тухуз-вай къвалах ислам диндин гъакъикъи къай-даяр халкъдив, иллаки жегьилрив агакъаруникай, абуьруз писдини хъсанди, гъалални гъарам чируникай ибарат я. ГъикI хьи, диндин гъавурда дуьз акъун тавурла, чIуру къуватрин таьсирдик акъатзавайбуьр гзаф дуьшуьшра жегьилар я. Абуьрукай бязибур интернетда чIуру рехъ дуьзди яз къалурунин таблигъат тухузвай шаклу чешмейрихъ, цIалцIам гафарихъ агъазва. Каспийск шегьердин аэропортуна хъайи вакъаяр рикел хкин.

Азим гъажиди мумкинвал хъайи гьар са дуьшуьшда - диндин межлисрал, жуьмя йикъан вазер ийидайла, собранийрал - жегьилар гъавурдик кутунин къвалахдиз артух фикир гуьза. Ада хуьре тухузвай къвалахар гзаф я. Къеве авайдаз гил яр-гъи ийизва, чIур хъанвай муькьвер-рекъер цийи хъийизва ва икI мад. Азим гъажии къиле акъвазна, хуьре эцигнавай, рагъметлу шагъид Хидиров Мугъаммад гъажидин тIварцихъ янавай мискин хътинди неинки хуьрера, гъатта бязи шегьеррани авач жеде.

Къурушрин хуьруьн 1-нумрадин А. Айдумован тIварунихъ галай мектебдихъ спортзал авачиз саки 20 йис жезва. Аялар, гад-къуьд, марф-жив талгъана, гъаятдани классра тухузвай физкультурадин тарсарал дуьздаказ машгьул жедай мумкинвилерикай магьрум хъанвай. Къурушар Хасавюрт районда лезгияр яшамеш жезвай чехи хуьрерикай сад я. Аниз бязи чиновникриз фикир гудай мажал авачир хъиз я. Гъаниз килигна, Азим гъажиди са юкьуз хуьруьн жемят къватIна, 1-нумрадин мектеб патал жемятдин куьмекдалди алай аямдин истемешунрив къадай спортзал эцигунин месэла кудна. Вирида адан тереф хвена. Пакадин юкьуз Азим гъажиди вичин куьмекарни галаз герек тир техника чкадал гъана, спортзалдин хандакIар яна. Сад-къве йикъалай абуьр ацIурна. Алай вахтунда анал 20 агъзур керпич хканва. УстIарар тир Османов Мевлидинни Агъмедов Аплагъверди цлар хжажунив эгечIнава.

Азим гъажидин гафарай мадни чир хъайивал, спортзал хуьруьн жемятдин, гъаки патара авай хуьруьнвийрин куьмекдалди эцигда. Пландик къве зал, аялриз, муаллимриз къилдин кабинетар, парталар дегишардай кабинаяр ва маса къулайвилерни ква.

Ваз Аплагъ куьмек хъурай, гъуьрметлу Азим гъажии. Вуна чIугвазвай зегьметрай Сад Аплагъди ваз сувабар гурай! - алхишзава адаз чна.

Уста Идрисан муькъуьн - 100 йис

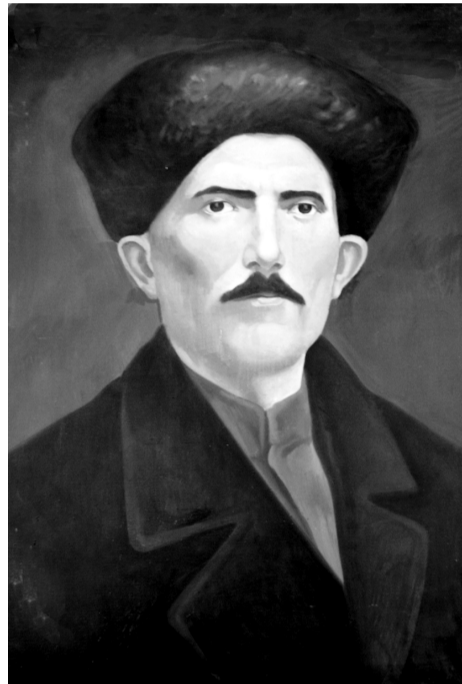
Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Муьгь! Гзаф манайрин кесерлу гаф! Дуствилин муькъвер, асиррин муькъвер... Вуна гьихьтин муьгь эцигайтла, адалай гьакI элячIни ийида лугьуда бубайри. Асул манада муьгь вацIалай, кIамалай элячIун патал архитектурадин гуьзел, мягкем, яшайишдин метлебдин имарат я. Къадимлу гьар са муькъуьхь вичин тIвар, устIар, тарих, къамат, дережа ава. Муьгь эцигун ата-бубайрилай инихь еке суваб кар яз гьисабзава. Нелай хьайитIани алакьдач муьгь эцигиз. Муькъверин халис устIарриз халкъдин арада еке гьуьрмет ава.

Къенин ихтилат Ахцегьрин тагь (чарх) алай машгьур муькъуькай ва адан магьир устад баркаллу **Уста Идрис ЮНУСОВАКАЙ** я. И зурба имарат эцигна, халкъди ишлемишиз 100 йис хьанва. Адан автор - баркаллу устад дидедиз хьайидалай инихь 2025-йисуз 150 йис жеда. Са асирда гьич садра къванни капитальный ремонт истемиш тавунвай ада, вичин вахтунда арабаярни фургьунар фикирдаваз эцигнавай имаратди, чи девирдин пар чIугвадай залан машинарни тракторар эхиз, халкъдиз вафалувилелди къуллугьзава. 9 йис вилик а патал Европадин машгьур архитекторар хьайи Джиорса ва Дебернарди (англичанвини бельгияви тиртIани, итальян къайдада эцигайвилай, адаз итальян муьгь лугьуза) 1914-1915-йисара цийи къайдада ракъукайни бетондикай кьве тагь алаз хкажай муькъуьхь галаз санал абуру Ахцегь вацIал милли архитектурадин надир ансамбль хкажна. Дагьустанда вичиз тешпигь авачир хьтин кьетIенди!

ди абурув секинсуз, туьнт къилихрин Ахцегь вацIал Европадин тегьердин мягкем муьгь эцигиз тадай кьарар къабулда. Муькъуьн пешекарнихь галаз икьарар кутIунун патал, чпин векил яз, 1911-йисуз Бельгиядиз Ражабов Абдулфетягь рекье твада. Агалкъунралди Ахцегьрин машгьур мектеб ва медреса акьалтIарнавай медени, илимлу жегьил итимдиз лап хьсандиз урус, араб, турк ва француз чIалар чидай. Са шумуд вацIалай ам Бельгиядай Ахцегь ракъунни бетондин кьве тагь алай хьсан муьгь эцигуниз талукь икьарарни гваз хкведа.

Ахцегь машгьур тухумдай тир Абдулфетягь (1889-йисуз дидедиз хьана) агь-

Сифте муьгь чкидалди вилик адан эцигунрал ара-ара Уста Идрис (а макьамда ам вичин хизанни галаз Ахцегь куч хьанвай) кьезвай, устIаррин кIвалахдиз итиж ийизвай ва наразивилелди кьил галтадиз хьфизвай. И карни эцигунрин чIехи инженер Дебернарди кьатIузвай. Нубатдин сеферда Идрис атайла, Дебернарди, арада таржумачи аваз, «чи кIвалах ахтармишиз кьез, гьевелсудаказ рахаз-хьуьрезвай а жегьил итим вуж я, ада вуч лугьуза?» лагьана хабар къуна чпихь галай фяледидай.

- Гьамни, куьн хьиз, муькъвер эцигзавай чи чкадин устIар я ман, Уста Идрис. Ада куь муьгь чкида лугьуза, - жаваб гуда ахцегьвиди.

- Пагь, адаз абуру гьинай чидай крар я, са чубандиз? Фена, дагьда вичин хипер хуьрай, кIамарал гьвечи муькъвер эциграй. Адаз лагь хьи, дуьньядиз машгьур хьанвай магьир устадар тир чун чкадин тупIал устIардин меслятрихь муьгьтеж туш, - дагьви итим гьисаба авачир тегьерда лавгьавалда инженерди.

Са тIимил вахтни арадай фенач, муьгь сифте ахтармишунрайни акьатнач. КIаник кутунвай ракъун мягкем даяхар жудна са гьафтени хьанач, муьгь ацахьна, гурлу вацIу тухвана. Гена инсанриз хата-бала хьанач. И кар акуна, тажуб хьайи инженерди тади гьалда чкадин устIар жагьурун тIалабда. Гьилибанри и кардикай Ялахьрин дерада чарх алай къванцин муьгь эцигзавай Уста Идрис хабардарда. Итижлу тир эхир, гьилевай карни туна, ам балкIандаллаз тадиз хтана акьатда.

- Багьишламиша, играми устIар, ваз чи муьгь чкидайди гьикI чир хьана, ахварай акунайни? Гила чна вуч авун лазим я? - виликан гьайбат гвачиз хабар къада абуру.

на чи устIардин. Самур дерада ва масанрани муькъвер-рекеьер ва яшайишдин чIехи дараматар эцигзавай парабур, кьез, Уста Идрисавай (магьир устIардиз кьетIен гьуьрметунин лишан яз, гьакI лугьузавай) хабар кьаз хьана. 9 йисалай, 1924-йисуз, ада Ахцегь кIарасдин куьгьне муькъуьн чкадал къакьанвилез Дагьустанда вичиз тешпигь авачир хьтин гуьзел ва мягкем муькъуьн имарат эцигна. Лугьуда хьи, гьа девирда Ахцегь райондин сергьятра эцигай къван амай вири муькъверикни яшайишдин чIехи дараматрик Уста Идрисан гьил, меслят ква.

Яргьал йисара «Лезги газетдин» редакциядин культурадин отделдин заведующийвиле кIвалахай машгьур журналист, Дагьустандин культурадин лайихлу къуллугьчи Казим Казимова рикIел хкизва:

- Хьуьлуьдрин хуьруьн жемьтди Уста Идрисавай гуьне патаз экьечIдай муьгь эцигун тIалабна. Аллагь патал, халкъ патал тир кардал гьалтайла, «жедач, чидач, галатнава» гафар чин тийидай устIарди садазни ваь лугьудачир, алакьдай куьмекдай. И сефердани, гьилер къакьажна, эгечIа ам жавабдар месэладив. Самур вацIалай муьгь эцигна куьтягь хьайила, чIуру ниятар авай ксари (адал пехилбурни авай), гуь ам, винел пата са живзи агьурвал хьайитIа, ацахьдайди я лугьуз, Махачкъаладай комиссиядиз эверна. Комиссиядин членарни ахьтин фикирдал алай хьи, «савадсуз лежбер устIар гьинай, ада кьил кутунвай мягкем муьгь гьинай?!». Ихьтин ванер вичин япарихь галукайла, Уста Идриса хуьруьн жемьтдивай, жезмай къван гзаф кьванер кIватIна, муькъуьн далудиз ягьун, идал бес тахьана, анал хуьруьн нехирни акьвазарун истемишна. Вич гьа муькъуьн кIаник акьвазна. Муькъуь дурум гана акур комиссиядин членар мягьтел хьана амукьнай. И дуьшуьшдилай гьуьгьуниз Хьуьлуьдрин хуьруьн жемьтди Уста Идрис чпин хуьряй КьакIарин хуьруьз къван, гьилерал, къуьнерал къуна, далдамдинни зуьрнедин сесерик, вилик халкъдин патай пишкеш яз ган-

Надир имарат

Гьар са шейинихь вичин вахт-ресурс ава. Идрисан муьгьни, гьелбетда, эбеди туш. Ам къайгьударвилелди хуьн, уьмуьр тахминан мад са виш йисан яргьи хьувун чалай аслу я. Разивилелди лугьун: надир имаратдин 100 йисан юбилейдиз талукь яз, Ахцегь райондин регьбер Абдул-Керим Палчаеван тапшурьгалди, ам хьсан къайдадиз хкана, чи милли культурадин лишанлу вакьни суварин къайдада кьейддавал я. Иншаллагь, икI чавай ам, цийи хьувуна, гележегдин несилризни таз жеда!

Ихтилат кватай чкадал жемьтдиз чир хьун патал муькъуьн автор Уста Идрисакай рахан. Ам, кIел тавур бажарагьлу инженер, Ахцегь Мирза-Алидин хтул 1875-йисуз Самур округдин КьакIарин хуьре дидедиз хьана. Буба Юнус кIвалер эцигдай къванцин устIар тир. Хци зигьин-кьатIуна авай гадади, гьвечи чIавалай эцигунрал бубадиз куьмекиз, устIарвилин сирер чирна. Сифте бубадихь галаз, ахпа кьилди яшайишдин кIвалер ва муькъвер эцигиз, адан тIвар-ван Самур дерада магьир устIар ва активный общественник хьиз акьатна. Гьатта Кьиблепатан Дагьустанда, гьакI Азербайжандани машгьур хьана. 1920-йисара Идрис Юнусов, Самур округдин векил яз (а дестедик Самур округдин председатель Гьажимет Сафаралиев ва нуфузлу маса кьве кас квай) ДАССР-дин ЦИК-дин членвиле хьанай.

Муькъуьн тарихдихь галаз алакьалу яз, кье ахцегьвийрин сивера ихьтин са итижлу суьгьбет ава. Гурлу вацIу кье патал пайнавай Ахцегь шегьерда агьалийриз фин-хтун кьезиларун ва залан парар асантдиз алудун патал вацIалай мягкем муьгь вегьинин чарасузвал авай. Винидихь галай кIарасдин куьгьне муькъуь инсанрин яшайишдин кьвердавай хкаж жезвай игьтияжриз жаваб гузмачир. Ахцегь вилик-кьилик квай ксариз Николаян кьеледа къуллугьзавай са урус офицердивай Европадин уьлквейра муькъверин машгьур устIарар авайдакай ван кьведа. Ахцегьрин агьсакъалрин совет-

валлу ва алакьуна авай кас тир. Адан буба Абдулменаф (1816-йисуз дидедиз хьана) Ахцегьрин жемьтдин кавха тир. Ам кечмиш хьайидалай къулухь ахцегьвийри кавхавилин къуллугь адан хцел ихтибарна. Абдулфетягьан алакьунрикай лагьайтIа, ада Европадай арабаяра аваз Бельгиядин мебель ва кьве болонка-кицI хкана. Гьуьгьунлай 1916-йисуз Бакудай киноаппарат гьана, ахцегьвийриз сифте яз «биши» кино кьалурайла, бязибур залдай, «тфу шейтан, тфу шейтан» лугьуз, катнай лугьуда. 1917-йисуз ада хсуси такьатрихь Кьутунхьай Ахцегьиз чепедин турбайраваз хьвадай михьи яд гьана, бязи мискIинринни майданрин патав булахар туькIуьрна. Дагьустанда советрин власть тестиь хьайила, ада кавхавилин везифаар хушуналди туна ва вири девлетни чилер, мал-хлеб цийиз тешкилнавай колхоздив вахкана. Нетижада ам, гьа макьамда парабур хьиз, репрессийрик акатнач.

Авай делилрай, 1913-йисуз абуру муьгь эцигна бегьемарна. Анжах паталай атай инженерди дагьлукь кьати вацIун къилих кьваз кьадач: гагфарин марфари-селлери хкаж хьайи вацIу муьгь чукIурда. Кьилинди, инженернихь галаз кIвалахдин икьарар юриствилин жигьетдай акьван савадлудаказ туькIуьрнавай хьи, къецепатан пешекарар ам чпин гьисабдай цийи кьилелай лап маса кьайдада эцигуниз мажбур жеда. Халкъдин сиверай чав агакьнавай делилрай, икьарар хьайивал, муькъуьн устадри, кIвалахдин гьакьи яз, Ахцегьрин кьве патанни агьалийривай гьар са хизандивай 6 манат пулни 2 рипе къуьл къачузвай.

- А жанабийриз лагь, акьвазвай хьи, дестекрин ара къадарсуз еке тир. Адалайни гьейри, шалвар кват тавун патал чпи вуч ийида? - айгьамдалди акьуллу меслят кьалурда Уста Идриса. Месэладин гьавурда акьур къецепатан инженерар капашрив чпин килер къуна амукьна.

- Дуьз лугьуза, гьакьикьатдани, шалвар кват тавун патал ам къуьнерилай вегьенвай чIулаларди кутIунна кланда, - разивилелди къабулна абуру Идрисан тарс. Анжах ахпа Идрисан теклифдалди абуру цийи кьилелай итальян тегьердин мягкем муьгь эциг хьувуна. Ада чи йикьарани халкъдиз къуллугьзава. 2025-йисуз адан 110 йис жеда.

Дуьньядин машгьур инженерризни устIарриз Уста Идриса тарс гайи агьвалатдилай къулухь мадни артух тIвар-ван акьат-

вай са шумуд къарамални кутуна, хканай. Риваятдиз ухшар авай ихьтин дуьшуьшар низ чида Уста Идрисан уьмуьрда гьикьван хьанатIа! Хьуьлуьдрин жемьтди пишкеш яз гайи къарамалар ада садакьдай КьакIарин хуьруьн жемьтдиз пайнай. Лезгийрин бажарагьлу шаир Алирза Саидова устIардин къамат вичин «Уста Идрис» поэмада (Дагькигоиздат, 1977) хьсандиз ачухнава.

Къванцин тагь (чарх) алай муькъверин зурба устад Уста Идрис Юнусович Юнусов 1941-йисуз 66 йисан яшдаваз Азербайжан патан са лезги хуьре кечмиш хьана, гьана кучукнава. Ада 1924-йисуз Ахцегь вацIал хкажай надир муькъуь - милли культурадинни архитектурадин надир памятникди, ингье 100 йис я халкъдиз вафалувилелди къуллугьиз. «Вич эцигайдаз рагьмет хьуй!» лугьуз, ишлемишзава ам жемьтди.

Хазран КЪАСУМОВ

ЦМУРАР. Баркаллу тарих авай, машгур алимар, генералар, шаирарни писателар, игитар акъатай и хуър Яркі дерета тебиатдин гуьзел чкадал экія хъанва. Шайдаеврин баркаллу тумдин векилрин зегьмет, чалишмишвилер себей яз, хуьруьн къилин куьчейра ва Кыасумхуьрелай Цмурдал къван рекье къир канва, спортдинни келунин центр, Гъалибвилин музей, къве мертебадин школа эцигна ва маса къвалахар тамарна.

Чапла патахъай эрчи патахъ: С. Ежов, А. Сайфуллаев ва Гъ. Шихбабаев

Цмуррин инновациядин мектебда

Къилди къачуртла, Цмуррин хуьре куьруь са вахтунда (са йисни пуд вацра) эцигна акъалтарай, 2016-йисан 1-сентябрдиз ачухай школа алай вахтунда неинки районда, гъакни республикада къенквечибурукай, чешнелубурукай сад я. Школа ачухдай мярекатдал гъа члавуз Стлал Сулейманан райондин къил тир, алай вахтунда Дагъустан Республикадин Гукуматдин Председателдин заместитель Нариман Абдулмуталибова лагъай гафар рикел хъезва: «Чаз Цмуррин школа Россияда хуьруьн виридалайни хъсан школа хъана къанзава. И дамахдин проект уьмуьрдиз кечирмишуниз чна вири жуьредин мумкинвилер ачухда, шартлар яратмишда».

Чи патара авачир хътин школа эцигуниз саки 60 миллион манат пул акъатна. И къетлен проектдиз пулунин такъатар Марат Шайдаев учредитель тир Мергъяматлувлин «Хуьр» фондуни гана.

Гъакъкъатдани, къе чавай Цмуррин инновациядин школадин твар дамахдивди къаз жед, - лугъузва райондин образованидин управленидин начальник Гуьсейн Шихбабаева. - Адаз тешпиг образованидин идара, гъич тахъайтла, Кыблепатан Дагъустанда авач. Хъсан еридин чирвилер гунилай гъейри, школада агропромышленный комплексда игътияж авай пешекарарни гъазурзава. Ана рушарин гъилин устларвилин, дерзичивилин, харат устларвилин, туризмдин, медиа-лабораториядин, веревирдерин музыкадин, боксдин, робототехникадин, волейболдин, ОГЭ-диз ва ЕГЭ-диз гъазурунин, къуьлерин кружокарни кардик ква. Районди производствонин комплекс патал школадиз 40 га чил, махсус техника ганва. Ихътин сифте къил кутур крар школадихъ мадни ава.

Школада райондилай, Дагъустан Республикадилай къецъай атанвай муаллимрини къвалахзава. Имни цийивал я. Алай вахтунда школадин директорвиле Сергей Ежова къвалахзава. Эхиримжи вад йисан къене ам и школадин директорвиле къвалахзавай 4-кас я. Ери-бине Тамбовдин областдин Петровское хуьрай тир Сергей

Юрьевича вилик йисара Москвада ва Воронежда журналиствиле къвалахна, ам «Учитель для России» программалик экечна. Гуьгуьнлай Сергей Ежова Дима Зицеран «Апельсин» школада къвалахна.

Цмуррин школадин инвесторар Сергей Ежова галаз ина ачухай «Территория лета» лагерда таниш хъана. Сергей Юрьевич аниз къве гъафтада лагердин директорвиле къвалахиз атанвайди тир. Ада вичихъ галаз иниз «Учитель для России» программалик выпускника - меркездин «Золотое Сечение», «Апельсин», «Новая школа», «Хорошая школа» проектрин педагогари гъанвай. Абуру школьникрин лагерда вожатъяр яз къвалахна. Абурукай са шумуд касди алай вахтунда и мектебда муаллимар яз къвалахзава. Абурукай яз, директор Сергей Ежовалай гъейри, муаллимар тир Малика Корюхинадин, Алишер Сайфуллаеван, Кристина Бандзеладзедин, Мария Кутняковадин, Катерина Смирновадин тварар къаз жед.

Чун лезги хуьруьз атанвай Сайфуллаев Алишер Анваровичахъ галаз мукуьвай таниш хъана. Ам 1997-йисуз Узбекистандин Бухара шегьерда дидедиз хъана, 2003-2012-йисалди Бухарадин школада келна. Гуьгуьнлай ам къисметди Москвадиз акъудна.

Алишер Сайфуллаева юридический рекъай къилин образование къачуна, 2019-йисуз «История, теория и философия» пешекарвилей Илимдинни ахтармишунрин университетда магистратура акъалтарна. 2020-2022-йисара «Учитель для России» программалик сергъятра аваз, келун давамарна, маса цийи пеше къачуна, гъа са вахтунда Воронеждин областда школада муаллим яз къвалахна.

- Зи хъсан таниш Цмуррин школадин директор Сергей Юрьевичан теклифдалди зун иниз къвалахал атана, - лугъузва Алишер Анваровича. - За еке тарих авай ва баркаллу гъаф ксар акъатай хуьруьн школада тарихдин ва обществовонанидин тарсар гузва, гъа са вахтунда «Цмур» твар алай алава образованидин центрада педагог язни къвалахзава.

Чаз алава хъийиз къанзава хъи, вичихъ къвалахда хъсан нетижаяр авай Алишер Сайфуллаева «Учитель года Республика Дагестан - 2024» конкурсда иштиракна, муниципальный паюна 1-чка, зонадин - 3-чка къуна, конкурсдин финалда иштиракна.

Инновациядин школада 2023-2024-келунин йисуз 37 муаллимди къвалахзава, 151 аялди келзава. И 151 аялдилай 95 школадиз Стлал Сулейманан ва Хив районрин маса 8 хуьрай къезва.

Школада келзавай аялрин къадар артух хъунихъ галаз алакълу яз 2023-йисан эхирра Дагъустан Республикадин Кыл Сергей Меликован тапшургуьдалди Цмуррин школадиз мад къве автобус гун хъуьна. Ида паталай къезвай келзавайбуру тарсарилай гуьгуьнлиз гъизхухагдай мумкинвал гузва.

Ина гатун каникулрин вахтунда школьникрин лагерар тешкилиз 4 йис я. Алатай гатуз тешкилай «Ракъинин дере» лагерда 230 аялди ял яна.

Мектебдихъ муаллимар патал эцигнавай гуьрчег акунрин, чехи ва къулай къилдин корпусни гала. Паталай атана, школада 10 йисуз къвалахай педагогдиз и корпусдай квартира гузва, ам адан хъусиди жезва. Идани уьлкведин маса регионрай пешекарар желбдай чкадин муаллимрин пешекарвилин дережа хъаждай мумкинвал гузва.

Образованидин хиле жезвай цийи, къенквечи къайдаяр кардик кутазвай, «Точка роста» ва мобильный электронный образованидин программаяр уьмуьрдиз кечирмишзавай, герек вири шейер авай кабинетар галай Цмуррин инновациядин школадихъ чирвилер гунин карда агалкъунарни ава.

Пешедал рикі ала

Сократ МУСТАФИН

Алай йисан мартдин вацран сифте къилерай зун Махачкъала шегьердин 40-нумрадин юкван мектебдиз муьгман хъана. Себебни ам тир хъи, 8-классда келзавай хтул Багратан низам кларарай акъатнавай. Са тимилик къван къакъанвални заланвал хъайила, Багратаз вичикай итим хъанвай хъиз хъана ва вичин терсебавилер къалуриз башламишна. ММА-дин спортзалдизни физвай ам, дуьз лагъайтла, са къадар гужлуни хъанва. Къашар хътин дустарни ава.

Багратахъ ва адан классдин регъбердихъ галаз за суьгьбетар авуна. Алагъди гайитла, ам вичин камаллувлин рекъел хъведа. Рикі шад жедай къвалахни хъана и юкьуз - зун и мектебдин лезги члалан ва литературадин муаллим **Лаура Агъабалаевна МИРЗЕКЕРИМОВАДИХЪ** галаз таниш хъана. Адан гафарай чир хъайивал, лезги члалай Баграт виридалайни хъсан ученик я. «Ада диктантар гъич са гъалатни квачиз хъизвайди я», - лагъана муаллимди. Малум хъайивал, 40-нумрадин мектебда келзавай 1300 аялдилай 113 лезгияр я.

Зун 40-нумрадин мектебда лезги члалан дестедин классда ацукъна. Лаура Агъабалаевнадихъ галаз суьгьбет давамарна. Адет тирвал, ада вичин танишвилер гана. Лаура Стлал Сулейманан райондин Вили Стлалрин хуьре Гъажихановрин хизанда 1991-йисан мартдиз дидедиз хъана. 2008-йисуз и хуьруьн юкван мектеб лап хъсан къиметралди акъалтарна, ДГУ-дин экономикадин факультетдик экечна. Са шумуд йисуз вичин пешедай къвалахна. Гъевечи члавай муаллимвилин пешедихъ ялзавай руш ДГПУ-дин филологиядин факультетдик экеч хъуьна.

2022-йисалай Махачкъала шегьердин 40-нумрадин юкван мектебда лезги члалан ва литературадин муаллимвиле зегьмет члугъазва.

Лаура Агъабалаевна, алай вахтунда гъаф муаллимар, къазанжияр тимилик я, аялрин иесивал жезмач лугъуз ва маса себейбар аваз, муаллимвилей экъечизава. Экономиствилин пеше гадарна, вун муаллимвилин къвалахдал гъикі хъана элячйна? - хабар къуна за.

- Муаллимвилин пеше заз гъевечи члавай бегенмиш тир.

Амма, мектеб акъалтарайла, бубади заз экономиствилин пеше хъагъун меслятна. Завай бубадиз ваъ лугъуз хъанач. Им уьмуьрда зи гъалат хъана. За буба жуван макъсаддихъ инанмишарун лазим тир. Шукур Алагъдиз, за а гъалат туькуьр хъуьна. Гила зун жуван рикі алай пешедин иеси я.

Мектебда къвалахдин шартлар гъихътинбуру я?

- Аламатдин къвалах ам хъана хъи, и школада лезги члалан сятар аваз, тарсар тухудай къилдин класс-кабинет авачир. Гила ам чна арадал гъанва, класс герек къезвай вири шейералдини таъминарнава.

Лезги члалан тарсар куьне гъи классра тухузва, сятар авани?

- Тарсар 1-9-классра тухузва, гъар са классда 2 сят ава. Ина авай лезги члалан муаллим тек са зун я. Аялар вири 113 ава.

Къез къвалахзавай вахтунда гъихътин агалкъунар хъанва?

- Зи аялри шегьердин ва гъакни республикадин дережадин вири мярекатра иштиракзава, гъар жуьредин шабагъарни къазанмишзава. Лезги члал чирзавай аялар и мектебда амайбурулай бегъем вилик ква. Мектебдин администрацияди пара разивалзава. Им неинки зи, гъакни залай вилик ина къвалахай муаллимдин агалкъунар я.

Жувакай рахайтла, зун гъамиша жуван чирвилер, пешекарвал хъажиз алахъзава. Алай йисуз за Вирироссиядин конкурсда иштиракна, гъалибвал къазанмишна. Махачкъаладин «Виридалайни хъсан муаллим» конкурсда за 17 касдин арада 4-чка къуна. Къедай йисуз, жуван тежриба хъаж хъуьна, генани вилик фида. Захъ са шумуд шабагъни ава.

Куьне тарсар, чирвилер гунилай гъейри, тербиядин суьгьбетар ийизвани?

- Гъелбетда. Ахътин суьгьбетар галагъиз, къуру тарсарикай вуч хийир жедат къван! За аялрихъ галаз гъамиша ватанперсвилин, лезги я лагъай твар чилел вегъин тавунин, жув гъар са миллетдин арада гъикі тухун лазим ятла, гъар са меслагдай гъаф маса суьгьбетар ийизвайди я. Аялрин дидебубайрихъ галазни зи алакълу аваз.

Лаура муаллимдиз коллективда еке гъуьрмет ава. «Лаура Агъабалаевна чи коллективдин нур я. Хъсан чирвилер авай, аялрихъ галаз назиквилелди рахатай, вири патарихъай чешнелу пешекар я ам», - лагъана 40-нумрадин мектебдин директордин келунрин рекъай заместитель Сарматай Абдулмуслимовна Чумчоловади.

Лаура Агъабалаевнадинни адан уьмуьрдин юлдаш МЧС-дин къуллугъчи Кериман чешнелу, гъуьрметлу хизанда къве хва тербияламишзава.

Шайдабег МИРЗОЕВ,
ДНИИП-дин педагогикадин
сектордин заведующий, ДГПУ
дин профессор, РФ-дин халкъ-
дин образованидин отличник

Алай девирдин гьалариз, инсанрин алакьайриз, амалриз ва къилихриз килигайла, са къадар къалабулук кутазвай месэляр гзаф ава. Ибурукай къилинди, чаз чиз, акъалтзавай несил къевез-къевез халкъдиз адет хьанвай медениятдивай къакьатун я. Ингье кье атана яхцур йисалай виниз зун Дагъустандин халкъарин медениятдин месэлайрал машгъл я. За халкъарин милли медениятдин къетленвилер ахтармишна, абур акъалтзавай несилдал агакъарунин рекьер-хуьлер малумарна, шумудни са монография, меденият чирунин программа, учебникар кхьена, чапдай акъудна. Вири патарихъай аквавайвал, гьар са халкъдихъ вичин къилдин члал авайди хьиз, ацукьун-къарагьун, къетлен марифат, адетар, милли медениятни ава. Яшайишда къулайвилер а вахтунда жеда, эгер чна чи милливал гьамиша лап рикливай хуьз хьайитла. Гьа идалай чи хатасузал хуьн, чи марифатдин ерияр гена вини дережайриз акъатунни аслу жезва.

миш жезва. Душманрин виликни абуру гардан клир авурди туш. Гьа идал халкъдин тербияни бинеламиш хьанва. Халкъарин медениятди гьурмет-хатурдин, къуни-къуншивилин, яр-дуствилин, къавум-къардашвилин, мугьман къабулунин ва чи халкъариз хас тир маса адетар чирун меслят къалурзава. Дагъустандин медениятди дагъви рушарин эдеблувал, абурлувал, такабурлувал, дагъви гадарин уьткъемвал, къудратлувал, регьимлувал, дагъви итимринни дишегьлийрин мергьаматлувал ва савадлувал, дагъви агьсакъалрин мердвал ва арифдарвал чешелу инсанвилин къадарар тирди чирзава...

Алай аямдин акъалтзавай несилдиз фикир гайитла, чаз марифат кжж жезвайди ваь, гена ам чкизвайди аквазва. Авайвал лугьун хьайитла, алай девирдин несилдиз телевиденидини интернетди екез таьсирзава, ахлакъсузвилез рекьер пара ачухзава...

Ихьтин члуру дережада тахьун патал халкъдин медениятдиз рикливай фикир гун лазим къевезва. Бедбахтвал а кардикай ибарат я хьи, алмир киле тухузвай къван ахтармишунар, илимдин къвалахар гьакл чарарал аламуьзава, абур умуьрдиз кечирмишзавач. Идан патахъай гьарай физ

бияламиш хьувунихъ элкьезвайди я. Гьакл хьайила, гьар са инсанди халкъдин тербиядин намуслу терефрал, жув инсанрин арада тухвана клан тир хилерикай, хьсан патарикай нетижа хкудна кланда. И карди гьар садаз вичин вилик тайин дуьз макьсад эцигунин карда куьмекда.

Халкъдин педагогика сифте нубатда руьгьдихъ галаз сих алакьада авайди риклелай алудна кланда. Руьгьдин меденият лагьайтла, ам гьар са халкъдин къетлен тарихдихъ, яшайишдинни ацукьун-къарагьунин хилерихъ галаз алакьалу я. Иниз килигна чна меслят къалурзавай «Дагъустандин халкъарин адетар ва меденият» учебник Дагъустандин гьар миллетдиз вичин хайи члалалди акъудна, аялриз тарс гудай мумкинвал ава. Милли члаларал акъатзавай ктабра чпин халкъдихъ галаз алакьалу тир жуьредин къетленвилерни кутаз жезва. Келзавай аялрин руьгьдинни ахлакъдин дережаяр вахтунда гуьнгуьна тун патал «Дагъустандин халкъарин адетар ва меденият» учебникда ватандиз вафалу машгьур са къадар ксарин шиклрал, кеспирал фикир желбзава.

Месела, лезги члалал акъатнавай учебникда, жуван халкъдин

Хуси выставка

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Алай йисан 6-апрелдиз «Нарын-Къала» цитателдин гьечли майдандал Саида АДАМОВАДИН (ШАГЪБАНОВАДИН) художественный литинин хуси выставка ачух хьана. Саида Шагьмуродовна Дагъустандин духтур дерматолог-косметолог, иглорексотерапевт, художник-дизайнер ва «Said Shah» бренд тешилкайди я. Ам Модайрин гьафтейрин, дизайнерин конкурсерин, халкъарин арадин ва мергьаматлувилин фестивалрин иштиракчи я. Ингье абур: Мергьаматлувилин фонд «Русский силуэт», «Neva Fashion Week St.Petersburg», «Belarus Fashion Week», «Moscow Fashion Week» «Кавказдин стиль», «Халкъарин арадин IKFW модадин аялрин гьафте», «Халкъарин арадин «ФелтФест» литинин фестиваль», Халкъарин арадин «IBEFF», фестиваль «Maratona Di Ballo» (Италия). Идахъ галаз сад хьиз, «Said Shah»-ди вахт-вахтунда журналар патал гьар жуьре фотосессийрани иштиракзава.

«Литинин хазинаяр» выставкада лит ишлемишуналди гьазурнавай милли нехишар галай шейэр, шиклар, декорациядин паннояр къалурна. Гьалнавай сарикай гьазурнавай мягкем материалдихъ надир ерияр ава. Ада чимвал тлимил квадарзава, гьава хьсандиз ахъайзава. Амма эгер виликдай лит хуьрера гьазурзавай литинин чекмейрихъ (валенкайрихъ) галаз гекьиззавайтла, гила ада дизайнер ва художник гьевесламишзава.

Япунжи галачирди гьихьтин дагъви я? Литинин чекмеяр (валенкаяр) авачирди гьихьтин урус я? Медикрин ва модельерин фикирдалди, Россиядин къадим заманадин и шейэр кьени фикир гуниз лайихлу я. Гьикл лагьайтла, абур тлебиатдин надир шейэрикей - литиникай гьазурнава. Кавказда лит са шумуд виш йис идалай вилик ишлемишиз эгечна. Япунжидилай ва чекмейрилай гьейри, Кеферпатан Кавказдин хейлин халкъарин девлетлу къвалера нехишар алай литинин халичяяр машгьур тир. Гьеле XIX асирда абуру сиягьатчийрин ва Кавказдин агьалийрин яшайиш ахтармишзавайбурун фикир чпел желбзавай.

Немсерин географ Георг Маркграф алаатай асирдин эхирра кхьейвал, Кавказдин литер гурьчегвилелди тафаватлу жезвай. Гьар жуьре рангарин литинин клусар алааматдин клалубра атлузва ва нехишралди цвазва. Ихьтин халичяяр члагуруни еке устадлу истемшизава. Кье лагьайтла, и еке устадвал Саида Адамовади къалурзава. Адан эсерри тамашачияр чпин къакьан устадвилелди гьейранарзава. Литинин шейэри дагъустанвийри лит ишлемишунин надир къайдайрикай лугьуза. Выставка 18-майдалди давам жеда. Адаз килигун патал Пушкинан картдикай менфят къачуз жеда.

Халкъдин медениятдиз вафалу жен

Алай девирда акъалтзавай несил бубайрин хьсан адетралди тербияламишун чарасузвилез элкьенва. Алай аямда аялдиз тамам тербия гунин жигьетдай ахлакъдин ерийриз фикир гун са акваван пайгарзавачирди чаз ачухдиз аквазва. Гзафбуруз чпин халкъдин медениятдин ерийрикай эсиллагь хабар авач. Чирвилер гузвай идарайра (школайра, лицейра, гимназияра, колледжра, вузра) халкъдин медениятдихъ галаз алакьалу хилериз, иллаки руьгьдин дережайриз артух фикир тагузвайдини малум жезва. Ида лагьайтла, акъалтзавай несилдиз марифатдин жигьетдайни гана клани тербиядин ери агьузарзава. Гьавилай алай вахтунда чна халкъдин образованидиз артух фикир гана кланда, яни милли образованидин хилер гьихьтинбур ятла, риклелай алудна виже къведач. Урусин машгьур алим К.Ушинскийдин гафар рикел хкиз кланзава. Ада вичин вахтунда лагьанай: «Тербия зайифди хьана кланзавачтла, ам чарасуз халкъдинди хьана кланда...»

лугьуватлани (тек са алаатай йисуз и месэлайрай за 30-далай виниз макьалаяр саки вири Дагъустандин члаларал чапнава), ван тахьун патал япар кевиз къуна агалнавайбуру гзаф ава. Амма им чун къулухъ хьана аквазна, руьгьдай аватна ацукьна кланда лагьай члал туш. Виликди фин патал чна тлимил алахъунар ийизвач. Месела, эхиримжи йисара мектебрин директоррин риклелай фенвай (алай девирдин къанунралди мектебра клелунин планар тукьлуьрун директоррин хиве ава) «Дагъустандин халкъарин адетар ва меденият» предметдай тарсар чарасуз тухунин месэляяр са шумудра жавабдар къуллугьчийрин рикел хкана, хкинни хьийида. Амма абур и предметдив саклани рикливай эгечизавач. Сеbeb вуч ятла, саклани ва садани малумарзавач. Дагъустандин образованидин Министерстводи вири тахсарар школайрин директоррин хиве твазва.

Инал мад са къвалах риклелай алудна кланда. Гьелбетда, бинедай гузвай гьар гьа тербия хьайитлани, гуьгьунлай жува-жув тер-

игитрилай гатлунна - эпосдин игит Шарвили, Гьажу Давуд, Ярагь Мегьамед, шаирар тир Етим Эмин, Стлал Сулейман, Дагъустандин гьукьматдин бинечи Нажмудин Самурский, алим Уьнейзат Мейланова, машгьур юристар тир Сабир Кьехперов, Имам Яралиев, лезги халкъдин баркаллу хва, меценат Сулейман Керимов, Россиядин Игит Радим Халикъов, манидарар - РСФСР-дин халкъдин артистка Рагьимат Гьажиева, РД-дин халкъдин артистка Суьлгьуьят Гьажиева ва гзаф масабурукай куьлуькуьлуь малуматар ганва. Къуй чи акъалтзавай несилди гьа ихьтин ватанперес инсанрин чешнедалди тербия къачурай. Учебник бубайрин мисалралди акъалтарзава. Имни алай аямда чи несилди риклелай ракъуриз башламишнавай, вичиз артух фикир гана кланзавай тербиядин виридалайни къуватлу хилерикай я...

«Лезги газет» халкъдин тербия гунин хилек еке пай кутазвай дурумлу дестекрикай сад тирдини лугьуз кланзава. Ам чна вирида кхьена, клелна, хвена кланда. Вичин халкъдин марифатдиз, медениятдиз гьурметзавай гьар са къвале, хизанда хьана кланда ам! Ватан «Лезги газетдилайни» башламиш жезвайди я... Гьакл хьайила, «Дагъустандин халкъарин адетар ва меденият» предметдин тарсара, муаллимри тербия гузвай декьикайра «Лезги газетдиз» хайи медениятдикай галаз-галаз акъатзавай макьалайрикай чарасуз менфят хкудун лазим къевезва. Къуй чи жегьил несилар халкъдин медениятдикай магьрум тахьурай. Къуй абур жуван халкъдин медениятдиз къвалени, къеьцелни, хуьрени, патални, ватандилай кьерехдани, гьар гьина хьайитлани, гьамиша вафалу хьурай!

Пакизат ФАТУЛЛАЕВА

Урусрин литературадин куклушкай сад тир писатель М. Горькийди стлалви шаир дуьньядин вири халкьариз, культурайриз машгур Гомерах галаз вучиз гекьгайди тиртла, вучиз ада Стлал Сулейман «XX асирдин Гомер» я лагьанайтла, чна, белки, гьамиша идаз са акьван дериндай фикир гузвач жеди.

Пуд агьзур йис идалай вилик грекви Гомер, буьркью «дастанчи», вич шагьид хьайи, вичиз ван хьайи, халкьдин умуьрдани эдебиятта гел тур вакьайрикай хуралай риваятар ахьайиз, шегьррани хуьрера кьекьвенай. Гуьгьунлай адан «лугьунар» чарарал кьейбуьр хьаначиртла, абур гьакь квахьна фидай. Амма ада лугьуз кьекьвей риваятрикай, «Илиада» ва «Одиссея» тварар алаз, кьадим Грециядин эпосдин поэмаар арадал атанай. Абур дуьньядин тарихда эбеди амукьдай руьгьдин жавагьирар яз машгур я.

М. Горький гьалатI хьаначир...

Я кьелиз, я кьхиз чир тахьай, са кьас фу кьазанмишун патал, лугьудайвал, дуьньядилай цлар илитлай, зурба урус империядин пачагь гьа вич хьтин хахулни шалам алай кесибри тахтунай вегьей аламатдин девир акур, кесиб синифдин мецелай а девирдихь галаз рахай, гьар са пис-хьсандаз, гьалатI тахьана, кьимет гайи - яни, гьа Гомера хьиз, вичин хурун члалара а ажайиб девирдин шкил члугур Стлал Сулейман М. Горькийди Гомер хьиз акунай!

Гомер яшамаш хьайиди гьа девир тир? Машгур поэмаар ада кьейбуьр тирни? Я туштла, ада ва ам хьтин масабур а риваятар махар ахьайдай жуьреда ахьайбуьр тирни? И суалар гилалди дуьм-дуьз жаваб авачир, гьуьжет аламайбуьр яз гьисабзава. Амма твар-ван авай алимрикай гзафбуьр «Илиада» ва «Одиссея» поэмайрин цларарин клалубди (гексаметрди) а гьадисаяр чарчелай, ктабрай келун патал ваь, члун галаз хуралай лугьун патал теснифнавайбуьр тир лугьудай фикирдал атана.

Зурба уьлкведин меркезда адлу трибунадихьай, тлуб цава юзуриз, члун галаз вичин члалар лугьузвай яшлу савадсуз дагьви лежбер Сулейман вичин хурун «дафтар» гваз атанвайди Горькийдиз чир хьанай. Ам вични, гьа Сулеймана хьиз, Урусатдин мензилар кьвачи атланвай, умуьрдин вири укьлукь-цуру акунвай, гьа са члавуз Гомер вуж ятла, гьамни лап хьсандиз чизвай кас тир...

Кье чун, чарар-цларар, ктабар гьиле авай, кьилин образование, илимдин деражар кьачузвай, члалан, кьинрин кьайдакьанунрал амал ийизвай несилар, Стлал Сулейманан кьисметдиз атай шадвилеринни рикI хунрин себебриз са артух фикир тагуз, гьатта а деринар бязи вахтара инкар ийиз алахьзава. Шаирдин рикIяй тлебиидиказ атай члалар чна гьарда жува дуьнья кьатлузвай тегьердив, «грамматикадин кьайдайрив» кьадай жуьреда туькьлукь хьийиз алахьзава.

Стлал Сулеймана вичин девирда зегьметчи халкьдин рикле вуч авайтла, гьам лагьана, ам вичин хуьруьнбуьр гьикI рахазвайтла, гьакI рахана, вилегьдиз, мецел кьенкI алаз, гаф кьекьуьр тийиз. Сулейманан умуьрда, эхь, Сталинин хьана, Капиевни,

Самурскийни, Гьажибегни, Мариятни, Инжиханни... Абур чи Гомера, акьалтлай тамам шиьрар яз, гьиле кьелем авачиз теснифнавай эпосдин игитар я. А эпосдай лезги халкьдин руьгьдин кьамат, умудар ва мурадар аквазва. А эпос неинки Дагьустандин, гьакI Кавказдин, Россиядин XX асирдин тарихдиз ва эдебиятдиз талукьди яз вири девирра амукьда.

«Гомер эбеди я», - кьхенай кьадим Грециядин эдебият чирай пешекар алим А. Нейхарда ва вичин и фикир Ф. Энгельсан «...вири патарихьай бажарагьдалди ва краралди инсаниятдин тарихда маса са халкьдивайни кьада лугьуз тежедай чка кьур гьвечли халкьдин руьгь вичик кужумайвилей я» келимадалди деллламайшнай. Чи, лезги, члалалди лагьайтла, «халкьдин рикIкай яд хьвайивилей». Мегер чавай Сулейманакайни гьакI лугьуз жедачни - халкьдин рикIкай яд хьвайиди, халкьдин руьгь кужумайди?!

М. Горький гьалатI хьанач. ГьалатI жезвайбуьр чун я. Стлал Сулейманакай рахадлай, адан ирсинин винел кьвалахдайла, ша чна тади тийин, мукьаят жен, игьтият ийин, сабуьр хуьн. Кьекьвен, жагьурин...

Са тлмил вахт идалай вилик «Лезги газетда», Гь. Садыкьидин архивдай я лугьуз, Стлал Сулейманан икьван члалалдини малум тир «Итимвал хьсан я» шиьр чапнавай. Ам акамдал кьхенваз жагьанвай, амма анжах гила кьелнавай Стлал Сулейманан сад лагьай шиьр я лугьуз малумарнавай шиьр раиж авунвай Мансур Куьревиди.

Газет кьелайбуьр фикир гана жеди: «Итимвал хьсан я» шиьр, икьван гагьди чаз чидай адан вариантрихь галаз гекьгайла (Месела, килигин: «Стлал Сулейман. Хькьгай эсерар. Дагьиз, М., 1999), алатай асирдин лап эвелра, ахам кьхинар гьеле гьилик кумаз, чарчиз кьачунвай и шиьр шаирдин «мецин хатлуьиз» артух мукьвади я. ИкI акамдин чарарин арадай Стлал Сулейманан шиьр гьат хьувуни чи рикIериз умуд гузва: белки, гьукьуматдин ва я кьилдин ксарин архивра жегьил Сулейманан мецелай араб гьарфаралди кьхын хьувунвай шиьрар мадни жагьин хьийин.

Са акьван лазимвални авачир жуван ихтиллат заз Стлал Сулейманан бахшнавай шиьрдалди куьтгьиз кланзава. Жува-жувакди авур веревирдери гьа ихьтин бейтер арадал гьана.

Стлал Сулейман

РикIер михь гьамгадавай лезги чилин ярж, Гьахьар акваз савдадавай лезги чилин таж.

Кьисметди чин тагайди тир - яд галудай таз, Адан пелен гьекьерин кьел кье вурт хьанва чаз.

Шумуд жигьир, шумуд шегьре атланай кьвачи, Шалам алаз, хьама алай философди чи.

Куьредиз кьван гваз хтана муштулухар шад, Лекь атлудай гужар чилел жедач лугьуз мад.

Тик хкажна элди вугай дуьзвилдин тларатI, Инкьилабрин жуьра туна вичин мецин хатI.

Эвел кьилий «бахт» кьхенвай шилейри гьейран Авур ада кьабулначир жадуьрин девран.

Чандилайни вине кьуна эдебдин калам, Лавгьайризни фурсухьанриз тегьне хьанай ам.

«Вун гьинай я?» лугьудач чаз, ял туна кьама,

Гумай кьван гагь чав и твар, и шагьадатнама.

Клан тахьурай са беззетдиз ийиз чи ад рам: Циферин тлем акакь тийир кьакьандава ам. 2024

Туплал муаллим Балабегакай кьисаяр

Омар ГЬУЬСЕЙНОВ

Ватандин Чехи дяведин ва адалай гуьгьуьнин сад-вад йисара гзаф муаллимар гуьгьуьллуьдакь армиядиз финикди мектебра кьвалахиз кьабилбуьрун кьадар тлмил хьанвай. Гьавилей тек-бир гьвечли классра аялриз тарсар гузвай, чпихь бес кьадар чирвилер авачир, са мус ятлани Азербайжанда туьрк члалал еад класс куьтгьгай куьзуь туплал муаллимар дуьшуьш жезвай. Гьа ихьтин туплал Балабег муаллимдин гьилик кьелун кьисмет хьанай чаз а йисара сифтегьан классра.

Виридак квай кар

Тарсарин арада авай куьруь ял ядай вахтунда чун, са клеретI аялар, мектебдиз мукьва сурарин кьилихь галай кьванерал алай кьхинар вучтинбуьр ятла лугьуз, абуроз килигиз фена. Тарсуниз зенг ягьайла, классдиз хтай заз ана зи юлдашар жагьанач. Ятлани зун, ктаб ахьайна, ам кьелиз, жуван партада ацукьна. Са арадилай классдиз Балабег муаллим атана акьатна. Классда вил экуьрна, ам захь элкьвена.

- Коллективдикай хкатна виже кьвезвайди туш, - нарази тегьерда тлуб юзуьна ада. Зи патай жавабдин ван тахьайла, давамарна: - Виридак квай кар - карвандин рехь. ГьакI тушни? - хабар кьуна ада вичин гуьгьуьналлаз атай класс кьакьаждай, михьдай, чуьхуьдай дишегьли Зулейхадивай.

- Э-э, вунани кьаб алай ихтилатар ийизва, - туьгьметдивиди лагьана адаз дишегьлиди. - Ахлад лагь аяллиз кьваллиз - куьруьзни жеда, ачухдизни.

Балабег муаллим хьлагдай гаф жагьин тийиз амукьна.

Гафарин сесер дуьз лугьун тавурла

Яшариз чехи Балабег муаллимдилай, гьакI рахадлайни, диктант кьхиз тадайлани, са бязи гафарин кьилдин сесер сивай дуьз акьудиз алакьдичир. Сад лагьай классда кьелзавай аялриз гьарфарикай слогар, гафар туькьлукьриз, гьелбетда, регьят тушир. Сифте чирвилер кьачузвай абуроз чпиз гьа келимадин ван гьикI атайтла, гьакI кьхинни ийида. Доскадив эвер гайи Сабиран дуьшуьшдани гьа икI хьана. Балабег муаллимди слогралди лагьай «школа» гаф ада гьакI кьхинни авуна.

- Ваь, дуьз хьанач, - вичин наразивал кьалурна Балабег муаллимди. - «у» элкьвейди, тум квачирди кьхихь.

Сабир муаллимдин гьавурда такуьрла, классда авай аялри вирида санал адаз «у-дин» чкадал «о» кьхихь, кьей хва, лагьана, гаф туькьлукь хьийиз туна.

- Гила дуьз хьана, - рази яз амукьна муаллим. - Инлай кьулукь школа гаф, - вичин адет ада члурнач, - гьа икI кьхизвайди рикIел хуьх.

Сурун суалар

Гьвечли классра авай аялрин, адет яз, цийи-цийи урус гафар чирунал рикI жедай. Абур, сада-садав суалар вугуз, сада мукькуьди кьеле тваз алахьиз, и ва я маса затлуьиз урус члалалди вуч лугьудатла хабар кьаз, гьуьжетра жедай. Балабег муаллимдиз ихьтин суалар вичиз гана кландачир.

- Заз тарс тухуз мешатмир, сурун суалар гуз, зи кьил тлармир! - кисардай ада аялар.

ГьикI ятлани, садра школадай хквезвай рекье никле цуьлерин марк акур

Алиди муаллимдивай урус члалал маркуниз вуч лугьудатла хабар кьуна.

- Я кьей хва, - нарази яз рахана Балабег муаллим, - урусрихь маркар авайди туш. Абуроз гвен гуьдай, цуьлер куьлундай машинара ава. Машинралди абуроз йигарарни гатазва. Гьавурда акьунани?

Классда хьайи агьвалатдикай за, кьваллиз хтайла, стхадиз ахьайна.

- Маркуниз урус члалал «скирда», «стог» лугьуда, - гьавурда туна стхадиз зун. - Анжах куьзуь муаллим инжиклу ийимир, ада урусдалди кьелнавайди туш. Адав, вичи лугьудайвал, сурун суалар вугумир.

Муаллим тарсуниз гьазур тахьайла

Балабег муаллимди, ктаб ахьайна, «Данарбан Паша» гьикаядин кьил кьеллайла, завай бирдан гьил хкажун хьана.

- ГьикI хьана, ваз вуч кланзава? - нарази яз, хабар кьуна муаллимди.

- Муаллим, за а гьикая кьвалел кьелна. Ам данарбан Паша туш-е, ам урус руш Паша я.

Муаллим туькьлукь хьувуналди, адан намусдик хкIурзавайдакай за фикрначир. Тежер кьван хьел атай ада, маса рахун-затI тавуна, векьи ванцелди заз ацукьун буйругьна. Кьелзавай гьикаядин са тлмил пай алатайла, виридаз ам данарбан руш тирди ашкара хьана. Муаллимди, вичин гьалатI хиве такьуна, гьич са затни тахьай кьасарна, вич вичелай рази яз, уьзгьдиз тарс куьтгьна. Аялар переменада зал элкьвена.

- Вуна муаллим бегьем русвагьна хьа, - лагьана абуроз.

Зал гьалтайтла, за муаллимдиз пис са гафни лагьаначир.

Бармак мубарак авун

Балабег муаллимдин рикI алай кьвалахрикай сад, са гьихьтин ятлани багьна жагьурна, аялдин кьилиз лапаш вегьин тир. Адан и хесет чиз, тарсуниз цийи бармак алаз атай Али вичин кьил саламатдиз хуьн патал, тарсни хьсандиз чирна, надинжални тийиз, кисна ацукьнавай. Ятлани адан кьилел цийи бармак акур муаллимдин гьилерик квал акатнай жеди. Ада Алидиз, тарс ахьайиз, доскадив эверна. Тарс, галкун тавуна, ахьайна, Али вичин чкадал ацукь хьувуна. Мегер хуш женни Балабег муаллимдиз ихьтин кьвалах? Ада гада вилерин кланикай гуьзетзавай, амма муаллимдин няятдин гьавурда авай гадади са шулуьгьни ийизвачир, ам, кьве гьилни партадал эцигна, гьич юзани тийиз ацукьнавай.

Муаллим, чкадилай кьарагьна, классда кьекьвез эгечна. Са кьведра классдин и кьилий а кьилиз фена. Алидин патав энгел хьайи ада лагьана:

- И цийи бармак, кьей хва, ваз гьинай атайди я? - гьил яргьай гьана, гададин кьилиз вижевай лапаш вегьена. Кьваларикай, пуффона, гьава хкатай бармак адан япарал кьван ацукьна. Ятлани, Алиди чуькьни авунач. Аялдивай муаллимдиз вуч лугьуз жеда? Тарс куьтгь хьайила, аялар Алидал алтлуьна: адан язух члугьвадайбуьр, зарафатар ийидайбуьр... Сада жузуна:

- ГьикI я, пис тлар хьанайни кьилиз? - Кьилелай пара риклиз тлар хьана зи, - перишандиз жаваб гана Алиди. - Тарсни хьсандиз чирна, са надинж амални авунач. Са карни арадал алачиз, галуькни захь авуна.

Стлал Сулейманан -
155 йис

Сейфудин ШАГЫПАЗОВ

Сулейманаз

Шаирдиз муштулук - шад хабар гана,
Московдай телдин эвер хтана.
Магьсум Горькийди цийи твар гана,
Сулейман фена, Гомер хтана!

Вуч аламант я, ам дегиш хъанач,
Гъа вичиз хас тир тегьер хтана.
Меркездин ялцив ам вердиш хъанач,
Лежбер яз фенай - лежбер хтана!

Гъурмет къалин тир, къулайвал
авай.

Гъукумдарри къур гъилер хтана.
Алахъ тавуна, авайвал амай,
Урусат акур вилер хтана!

Теклифнайтлани либасар пара,
Фидайла алай пекер хтана.
Батиндай - къызил, загъирдай -
къара,

Лезги намусдин сердер хтана!

Соня ИБРАМХАЛИЛОВА

Сулейман буба

И дуьньяда машгур тирбур мад ава,
Виридалай чахъ багъа кас сад ава,
Гъар миллетдин дустар вишни къад
авай
Ам чи буба Сулейман я, Сулейман!

Къвалахдайла, къвенкъе хъана
дирибаш,
Кесиби халкъ ви сад лагъайди тир
юлдаш,

Суварин къил гузвайди чав,
хъанваз яш,
Ам чи буба Сулейман я, Сулейман!

Урусатда къекъведайла, - цу чахлах,
Хунун парча къачудайла, гъаз дамах,
Гъисабдайла Стлалрин чур-яйлах,
Ам чи буба Сулейман я, Сулейман!

Къеркъин бармак къилел алаз
фейиди,
Гомер тварцелд халкъдиз машгур
хъайиди,
Фяле-лежбер цийи къарцел гъайиди
Ам чи буба Сулейман я, Сулейман!

Нуредин НАСРУЛЛАЕВ

Савадлу я

Дугъри я, чи Сулейман ба
Лезги чилел, пагъ, тир билбил,
Чуьнгуьр хурал - устад тир ба,
Чалар лугъуз - худуна гъил.

Гъайиф, адахъ хъанач савад,
Кутугнавач гафар яман,
А рик хурай гадра фад-фад -
Муаллим я чаз дидед члалан.

Адан савад - булахдин яд
Алимри, хупл ийиз, хъавазва.
Себеб хурай. Саваддин яд,
Метлер яна, капалд хъавазва.

Цир авур цил, галукъна яд, -
Къванерайни экъечда ам.
Гъам тушни бес бидад-савад,
Кичле тушиз эгечна ам.

Ингъе илгъам - яйлахдин гад,
Бегерлу я - къвалахзава,
Сулейманан адни азад
Чешме я чаз - дамахзава!

Лезги чилин гъава я ам,
Эдебидин улчме я чаз,
Савадлу я, дава я ам,
Эбеди я, чешне я чаз.

Сулейман ба. Вун чав рахух,
Кватла чун варис-мирес,
Ваз яб гана хъанвач чун тух,
Япа ама чуьнгуьрдин сес.

«Фагъумна куь крар бязи...»

Миред Мегъамедович МЕГЪАМЕДОВАН
пака 92 йис тамам жеда. Ихътин, гъвечиди ту-
шир, вичиз гъурмет ийиз тазвай уьмуьрда,
гъелбетда, са гъихътин ятлани крар-къвалахар
рикелай алатда, амма маса агъвалатар, къуй
чеб инсандин къисметар гъял тийизвайбур,
куьлуьбур хъурай, уьмуьрлук бейнида гъатна
амукъда. Ик, агъсакъалдин рикел хайи хуь-
ре, Ахъегъ райондин Смугъула, школада пуд
лагъай класда клелдайла, кхъей сифтегъан
шиир «Педсоветдал эцигда куьн, юлдашар!»
алама.

Школа куьтыгъай жегъилди армияда къул-
лугъна. Хтайла, са варз къвале акъудна, ам Ба-
кудиз фена. Яргъал йисара ада нафтлалдин мя-
денра, ахла, Дагъустандиз хтана, Каспийск ше-
гъерда заводда зегъмет члугуна. Жегъил йисара ам са къадар
вахтунда комсомолрин тешкилатдин азаднавай секретарь

Миред МЕГЪАМЕДОВ

Гуьзел

Такунайта вун вилериз,
Зун ви дердин жечир, гуьзел.
Гъич са юкъуз, гъич са йифиз
Вун зи рикел къвечир, гуьзел.

Дадмишайла майва ширин,
Сивера бес дад жедачни?
Гуьзел, вал зи рик хъайила,
Бахт риклевав, шад жедачни?

Дерт ахъаюн - ам са кар туш,
Зи рикликай ваз хабар туш,
Дадсуз са гаф зун рахар туш,
Шекердилай ширин гуьзел.

Десте-десте рушар галаз,
Гъилени ви цуьквер аваз,
Аквада физ, къугъваз-къугъваз,
Риклиз клани жейран гуьзел.

Аман-минет, килиг, къарагъ -
Къе гатфар я, атана рагъ.
Члаганава цуькверив багъ
Гъа ваз клани, масан гуьзел.

Бул я цуьквер, агакъна май,
Сад Аллагъди гана ваз пай.
Дуьньяда жеч, гуьзел, ви тай,
Вун я дердин дарман, гуьзел.

Сив шекер я, плузар - шуьрбет,
Ширин я заз ви буй, гъелбет,
Ша ацукъин, ийин суьгъбет
Майва авай багъда, гуьзел.

Вуч тегъер я?

Им вуч гъарай, вуч эвер я?
Зун авайди вуч тегъер я?
Дуьз рахайдаз къимет амач,
Ришвет гудач - гъурмет амач.

Риклик хъана ама къе зун,
Такур жуьре крар акваз.
Фикирди пис клева туна,
Йифди члугу ахар акваз.

Четин йикъар, четин йифер
Кесиби касдин клула туна.
Чиновникар нез-хъваз гъатна,
Фугъараяр клева туна.

Сив ачухна, кесибдивай
Риклевай гаф рахаз жезвач.

тир. Гуьгъуьнлайни ам садрани обществен-
ный къвалахрикай къерех хъанач. Къе ада ви-
чикай развилелди лугъузва: «Парабуруз куь-
мекайди я за, жегъилар къвачел акъалдарна,
уьмуьрдин дуьз рекъел акъудна. Гъахътин хе-
сет квай зак, зун масадбуруз куьмекдай ксари-
кай тир».

Шиирар кхъидай хесетни адак уьмуьрлук
кумуькна. Яратмишунин къвалахдиз гудай вахт
гъар кткана жезвачиртлани, Миред Мегъаме-
довичан теснифрикай хейлинбур газетрин-
ни журналрин чинриз акъатна, адан са ктаб-
дизни дуьнья акуна. Гила ада вичин шииррин
мад са къватлал чапдиз гъазурзава. Адан мукъ-
вабурухъ, аялрихъ, хтулрихъ галаз санал чна-
ни Миред Мегъамедовичаз хайи югъ мубарак-
зава. Ам къенлай къулукъни, рик жегъил яз, уьмуьрдал къа-
ру яз ва уьмуьрдикай галат тийиз яшамиш хъун чи мурад я.

А чиновник акур члавуз
Патав адан акъваз жезвач.

Фагъумна куь крар бязи,
Къала са кас квейлай рази?
Вацун яд хъиз, физва йисар,
Клева туна кесиби халкъар.

Дуьньядикай

Ам рахада гафар еке,
Гъиле гъатна ягълу тике,
Чир тийиз сир авай рикле,
Ваклариз девран хъана хъи.

Бегъер гудай къуна чилер,
Эгъагъ тийиз кесиби эллер,
Акваз амач эвел эквер,
Къифериз майдан хъана хъи.

Нафтлар-газар бул я лугъуз,
Вичин девлет пул я лугъуз,
Кесиби клева, са зат тагуз,
Небегтриз хупл хъсан хъана хъи.

Чал ширин я

Дагъ-дереда къачуз нефес,
Вуч гуьзел я, лезги, ви сес!

Рахадайла, къведай гъевес,
Заз лезгидин члал ширин я!
Лезги члалал рахар инсан
Акур члавуз жеда масан,
Шекер-шуьрбет гъакъван хъсан
Заз лезгидин члал ширин я!

Саламар лагъ

Къаткай месик ахварай
Яр захъ галаз акуна,
Ширин-ширин суьгъбетар
Ярдихъ галаз авуна.

Яр таквазвай зун ина
Пашман я лагъ зи ярдиз.
Хъфей члавуз вун хуьруьз
Саламар лагъ зи ярдиз.

Женнет къуш хъиз аквадай,
Билбил хъиз шад рахадай,
Плузар яру хуьредай
Саламар лагъ зи ярдиз.

Темягъ фидай буй авай,
Чинал чулава хал алай,
Мез ширин яз рахадай,
Саламар лагъ зи ярдиз.

Цийи ктабар

Гуьзелвилел гъейран тир...

Хазран КЪАСУМОВ

Тлебиатдин къанун тирвал, къведа ин-
сан дуьньядал, вахт хъайшла, хъфинни ий-
ида. Къадим Римдин шаир Публий Овидий
Назона лагъанай: «Са куьнизни туш йи-
сар гъисабун, инсанар яргъалдини яша-
миш жезва. Кар йисарал ваъ, крарал ала
- гъабур гъисабна кланда».

Къурагъ райондин Къуьчуьррин хуь-
ре дидедиз хъайи КЪУРБАНОВА Марал
Зугъумовнади 1978-йисалай та вичин
уьмуьрдин эхиримжи йикъаралди Стлал Су-
лейманан райондин центральный библиоте-
када къвалахнай. Гъайиф хъи, чи риклер
перешанарна (ам алатай йисан декабрдиз
рагъметдиз фена. Районгъглиьриз ам хъсан
пешекар, рикл мишъи инсан, мегърибан ди-
шегъли яз чидай. Марал Зугъумовнади рай-
онда къиле тухузвай мярекатрал литерату-
радикай, искусстводикай, халкъдин адетри-
кай, хайи члал хуьникай метлебу рахунар
ийидай, вичи теснифнавай шиирар клелдай.

Чан аламаз вичин шииррин ктаб акъу-
дун къисмет адаз хъаначир. Ахътин ктаб и
мукъвара адан уьмуьрдин юлдаш Къазибег
Къурбанова (ам Къасумхуьруьн музыка-
дин школадин директор, машгур музыкант
я) ва веледри «Гъикъван гуьзел я вун, дуь-
нья!» твар алаз акъудна. «Цийи Кавказ»
дестедин ва «Куьредин ярар» общество-
дин куьмекдалди гъазурна акъуднавай ктаб
саки виш чиникай ибарат я. Ада гъатнавай
эсерар «Диде-ватан - хайи чил», «Зи ватан-
дин арифдарар», «Хизандин эквер», «Чир-
вилерин макан», «Гуьзел тлебиат», «Бахш-
навай шиирар», «Дидедин члал», «Лезги
халкъдин мисалар» къилериз пайнава.

«Зи Дагъустан», «Къасумхуьр», «Лата-
рин пир» ва маса шииррай аквазвайвал,
М. Къурбановади ватандал, адан инсанрин
алакъунрал ва агалкъунрал дамахзавай:

Дагъустан, вун я чи дамах,
Ви эллериз клан я къвалах.
Пуд рангунин а ви пайдах
Къуват я чи, зи Дагъустан.

Хайи ерийрин гуьзелвилел ам гъикъван
ашукъ тиртла, чаз «Латарин пир» шиирдай
аквазва. Баркаллу тарих авай Къуьчуьр-
рин хуьруькай ада кхъизва:

Дагъларин хуьр, азиз Ватан,
Къил виневаз такабур я.
Къуд пад шейхер, пирер ери
Хайи халкъдин шагъидар я.

Ви рухваяр - дагъдин лекьер,
Ватандин цай хура хъайи.
Чахъ рушарни пара авай,
Зегъмет члугъваз, гара хъайи.

М.Къурбановадин ктабда гъатнавай са
жерге шиирар тарихда гел тунвай арифдар-
риз ва шаирриз, алай девирдин чи халкъдин
жумарт рухвайриз бахшнава, абурукай яз -
Ярагъ Мегъамедаз, Етим Эминаз, Стлал Су-
лейманаз, Сажидин Саидгъасановаз, Абду-
рагъман Межидоваз. «Гъикъван гуьзел я вун,
дуьнья!» къватлалдин ихътин къетленвални
къейд ийин: адак рагъметлудаз вичиз бахш-
навай шиирарни акатнава. Абурукай яз,
Къазибег Шукурбеговича, вичин уьмуьрдин
юлдашдихъ элкъвена, кхъизва:

Мана-метлеб тир вун къвалин,
Са нурлу экв тир къе вилин,
Къуразва зи дамар риклин,
Акъат тийур тлал я Марал.

Женнетдин тлям хуьй ваз гъалал,
Дарих я вахъ зун къе, Марал.
Рагъ ахкъвазмач мишъи цавал,
Вун авачир дар я дуьнья...

«Инсанар гъамиша амуькдач. Бахтлу
кас вичин твар несилри риклера хуьзвай-
ди я», - лагъанай Алишер Навоиди. Марал
Къурбановадин экуь къамат багърийрин,
ам чидайбурун риклера амуькда.

Чи календарь
Теймур Алиханов
(1924 – 1963)

Забит Ризванова адакай лагъанай:
«Теймур Алиханов члехи кас, асул къагъ-
риман тир. Халкъдин дердияр гъялун па-
тал чаз Теймур Алиханов хътин къагъри-
манар кланда».

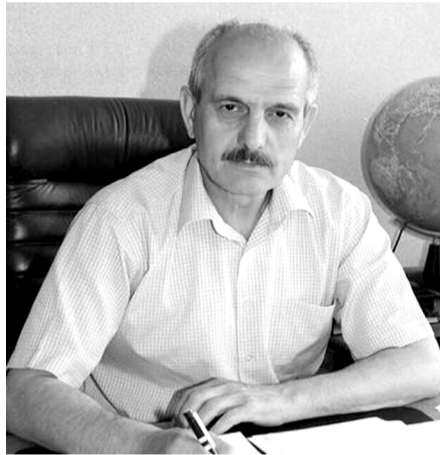
Ам 1924-йисуз Къуба райондин Ди-
гагъ хуьре дидедиз хъана. Ватандин Члехи
дядевдин женгера иштиракай стар-
ший сержант Алихановал къведра за-
лан хирер хъанай. Дербентда педучи-
лице, Бакуда педагогикадин институт
къвалтларай ада вичин яргъал тефей
уьмуьрдин эхирдал къван хуьруьн шко-
лайра муаллимвилел къвалахнай. Чи
халкъдиз ам алакьунар авай шаир, дра-
матург ва журналист хъиз чида.

Теймур Алиханов Кцара 60-йиса-
ра кардик хъайи литературадин «Ри-
кин гаф» къватлалдин ашкъилу ишти-
ракийрикай сад тир. Къуба райондин
газетдин лезги члалан къе чин ада гъа-
зуриз акъудзавай. Т. Алиханова район-
дин школайра лезги члалан тарсар гу-
нин месэла къарагъарна, ам гъялунални
къевивал авунай.

Чи ватанэгълияр - гъар сана Зегъметди жагъурай КЪИСМЕТ

Куругъли **ФЕРЗАЛИЕВ**

Чпел шак гъиз тежедай хътин гафар яз лугъуз жеда хъи, чи миллетдиз чирвилер къачунихъ, пешедин рекъяй вилкиди финихъ, илимдин деринриз гъахъунихъ «къанихвал» хас я. Пешекарвал, чирвал авай касди девлетда вил твадач, ахътинда фад-фад члехи къуллугъ къаз клан хъунин алахъунарни ийидач. Къетген ерийри, хесетри, алакхунри, керчеквили ахътинбур алай чка, яргъайни аквадай эквер хъиз, малумарда.

Алай вахтунда Белоруссиядин Витебск шегъерда яшамш жезвай, «Витебскдин племпредприятие» РУП-дин (республикадин унитарный кархана) генеральный директор яз къвалахзавай **Физули Абдулбегович ГЪАСАНОВАКАЙ** адан стха, лезгийрин гъар са мярекатдик, месаладик вичин пай кутаз алахъзавай Садикъ Гъасанова авур куруьр ихтилатдилай къуллугъ аз газет къелзавайбуруни чи лайихлу ватанэгълидихъ галаз танишариз клан хъана...

Физули Гъасанов 1959-йисан 23-октябрдиз Къар райондин Чакарин паласада дидедиз хъана. 4 йисуз хайи хуруьн ва гуьгъунлай Къарин 1-нумрада мектебда чирвилер къачуна.

Сифте ам Бакудин политехнический институтдин улакхрин рекъерин факультетдик экечина. Анаг акъалтлар тавунмаз, адаз армиядин жергейриз эверна. Къве йисан муддатда Чита шегъерда аскервилин буржи тамамарна хтайдалай къуллугъ, бязи четинвилер себеб яз, Физули Гъасанова вуз акъалтлардай мумкинвал хъхъанач. Къисметди Волгоград шегъердиз акъудай жегъил сифте анин тракторрин заводда къвалахал акъвазна. Ам Волгограддин зооветеринарный колледждин экечина ва яру диплом къачуналди анаг куьтягъна.

1986-йисуз ам Белоруссиядин Витебск шегъердиз куьч хъана. Вини дережадин чирвилер къачуни, илимдал машгъл хъунин къаст рикле авай жегъил пе-

шекарди колледждин диплом вич патал тимил яз гъисабна: 1995-йисуз ада Витебскдин ветеринариядин институтни акъалтларна. 2003-йисуз Ф.Гъасанова «Якун жунгавар хуьдайла, абуруз гудай емдик кваз ферментный «Фекорд У4» цийи дарман ишлемишунин нетижалувал» темадай диссертация хвена ва хуруьн майишатдин илимрин кандидатвилер дережа къачуна. 2011-2015-йисара, гъа са вахтунда доцент яз, ветеринариядин кафедрадани къвалахна. Ам къилди ва маса авторрихъ галаз санал хъенвай илимдин 15 макъаладин, чирвилер гуниз ва методикадиз талукъ 5 ктабдин, 2 монографиядин автор я, 1 патентни къачуна.

1988-йисалай Ф.Гъасанова вичин зегъметдин рехъ хуруьн майишатдихъ галаз алакхалу авуна: гъайванрин духтурвиле, Витебскдин райондин Шапечино хуруьн «Звезда» колхозда-комбинатда (гуьгъунлай аникай «Липовцы» ЗАО хъуна) ири карч алай гъайванриз талукъ хиле начальниквиле къвалахна.

2003-йисуз «Липовцы» ЗАО-дин къиле акъвазна. 2009-йисуз и кархана ОАО-диз элкьур хъуна. 2010-йисалай са къадар вахтунда «Витебскдин племпредприятие» РУП-дин (республикадин унитарный кархана) генеральный директордин къуллугъ къилиз акъудна. Гуьгъунлай «Оршаддин фан суьсетрин комбинат» ОАО-дин гендиректорвиле тайинарна.

Ф.Гъасанова Витебскдин областдин губернатордиз хуруьн майишатдин члехи холдинг арадал гъунин теклиф гана. Тажуб жедай кар туш, жавабдар къвалахдив эгечай гъар са кархана хъсан дережадиз акъудунин алакхунар къалурзавай реьбер тиврилай губернаторди цийиз тешкилдай холдингдин къиле акъвазун чи ватанэгълидал ихтибарна. Ик, Физули Абдулбеговичикай вичик гзаф карханаяр акатзавай члехи холдингдин генеральный директор хъана. Са шумуд йисуз къвалахдайлай къуллугъ адан тежриба вичи сифтедай реьбервал гайи «Витебскдин племпредприятие» РУП-диз герек хтана.

2002-йисуз ада Белоруссияда авай дагустанвиляр санал къватна, диаспорадиз хейлин йисара ада реьбервали гана. Ватанэгълидикай са шумуд йисуз Витебскдин райондин Советдин депутат хъана. Алай вахтунда ам Витебскдин ветеринариядин академиядин дипломрин комиссиядин председатели я.

Физули Гъасанован хизанда къве хва, хъсан тербия гана, члехи авунва. Ам пуд хтулдин члехи бубани я. Яргъара аватлани, ам саки гъар йисуз хайи хуруьз хкъезва, мукъвабурухъ галаз алакхъар са члавузни атлузвач. Мадни къакъан дережайрив агакхърай куьн, гурметлу ватанэгълияр!

МВД-дин хроникадай Лутувал

Дагустандин МВД-ди региондин УФСБ-дин къуллугъчийрихъ галаз санал тухвай ахтармишунрин нетижада са фермерди лутувал авунихъ ва къалп документар ишлемишунихъ галаз алакхалу тахсиркарвал дуьздак акъуднава. Идакай РД-дин МВД-дин пресс-къуллугъди хабар гана.

Тахсиркарвал авунвайда, тапан документар ишлемишуналди, госшабагъ къачуна. Дагустандин УФСБ-дин материалрал асаслу яз, Ногай райондин ОМВД-дин силисдин отделди лежбервилени фермервилени майишатдин реьбердиз талукъ яз РФ-дин УК-дин 159-статьядин 4-паюнай (лутувал) ва РФ-дин УК-дин 327-статьядин 2-паюнай (къалп докумен-

тар, государстводин шабагъар, муьгъуьрар ва я бланкар туькьуьрун ва ишлемишун) уголовный дело къарагъарнава.

Силисгийри малумарнавайвал, шак физвай дишегълиди грант къачуни конкурса вич гъалиб жедайвал, талукъ тир министерстводиз, чиз-чиз, къалп малуматар къалурна.

Ик, ада кардик цийиз къил кутазвай фермерриз талукъ 3 миллион манат къанунсуздак вичиз къачуна. Пул агакхъайдалай къуллугъ шак фенвайда, а такъатар КФХ-дин игътияжриз харжна лагъана, тапан чарар-царар къалурналди, «гъахъ-гъисаб» авуна.

И делилдай ахтармишунар давам жезва.

Спорт

Давидан агалкъун

БОКС

Рагнеда **РАМАЛДАНОВА**

30-мартдилай 7-апрелдиз Кабардино-Балкариядин Тырныауз шегъерда, «Юность России» лишандик кваз, 13-14 йисара авай жаванрин арада боксдай къиле феи Вирироссиядин турнирда 200-далай виниз спортсменри чпин устадвал къалурна. Абурун арадай тир, Белиж поселокда тренер Омар Омарован гъилик вердишвилер къачузвай Давид Фазаилова 63 кг-дин заланвал авайбурун арада 1-чка къуна.

Гила чи ватанэгълиди 11-майдиз Чехов шегъерда Россиядин къенкъевичвал патал къиле фидай акъажунриз гъазурвал акъазва.

Республикадин дережада

ФУТБОЛ

Алай вахтунда республикадин шегъеррин ва районрин школайра 2-9-классра къелзавай 9 агъзурдалай гзаф аялри, санлай 512 командади, Дагустандин школадин футболдин (къелунин 2023/2024-йисарин) лигада чпин устадвал къалурзава. И йикъара финалдин 32-дакай (1/32) ва 16-дакай (1/16) сад лагъай паярин къугъунар къиле тухванва. Вирина абурун, Москвадин патав гвай Красногорск шегъерда къиле феи терактдин къурбандрин экуь къаматар рикел хкунин лишан яз, са декъикъада вири кисна акъвазунилай башламишна.

Рикел хкин: школадин футболдин лига алатай йисан 20-октябрдилай башламишнава. Муниципалитетра къиле тухвай паяра хъсандиз къугъвай классри гила республикадин дережада аваз чпин

Къурагъ райондани 1/32 ва 1/16 паярин къугъунар хъсан тешкиллвал аваз къиле фена. Райадминистрациядин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, 1/32-паюна Хив райондай атанвай командайрини иштиракна. Ик, 1-нумрадин юкван школадин мини-футболдин майдандал къиле феи вири гуьруьшра Къурагъ райондин жаван футболистри къенкъевичи чкаяр къуна. Къве райондин командайрини хъсандиз къугъвай футболстриз тешкиллувалин комитетдин патай пишкешар гана. РДЮСШ-дин тренер, къилин судьявилени векилвал ганвай Максим Къулиева къурагъийриз акъажунар хъсандиз тешкилунай сагърай лагъана.

7-апрелдиз Къурагърин хуруьн 1-нумрадин СОШ-дин мини-футболдин майдандал къиле феи футболдин лигадин 1/16 паюнин къугъуна Хив, Меграмамдхуруьн, Докъузпара районрин школайрин жаван футболстрини чпин устадвал къалурна. Къизгъиндаказ къиле феи

алакхунар къалурзава. Нубатдин, 1/8-паюнин, къугъунар 20-апрелдиз Махачкъалада, РД-дин образованидин ва илимдин министерстводин РДЮСШ-дин (республикадин аялринни жаванрин спортшколадин) футболдин майдандал къиле фида. Къугъунар майдиз акъалтда.

къугъунрин нетижада акъажунрин 1/8 паюниз агъадихъ галай командаяр акъатна: 2-класс (Хивдин СОШ), 3 ва 9-классар (Къепиррин СОШ), 4, 6 ва 7-классар (Къурагърин 1-нумрадин СОШ), 5-класс (Къурагърин 2-нумрадин СОШ), 8-класс (Гъепецгърин школа).

Райондин къенкъевичвал

СТОЛДАК КЪУГЪВАДАЙ ТЕННИС

7-апрелдиз, Виридуьньядин сагъламвилени йикъан сергъятра аваз, Меграмамдхуруьн райондин Советский хуруьн школада, жаван гадайрин ва рушарин иштираквал аваз, столдак къугъвадай теннисдай райондин къенкъевичвал патал акъажунар къиле фена. Абурун тешкилатчи муниципалитетдин физический культурадин ва спортдин отдел тир.

Спортдин серенжемдин къилин макъсад аялар, жаванар физический культурадал, спортдал ва сагълам уьмуьр керчимшунал желб авун, гъа са вахтунда абурун члуру рекъерикай хуьн тир.

ИСЛЕН, 15-апрель		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РТВК		05.00 «Доброе утро» (12+)	09.00 Канал национального вещания «Лалаан» (на рутульском языке)	04.50 Т/с «Легавый».	06.30 «По делам несовершеннолетних».	06.00 «Настроение».	07.00 «Сегодня утром».
07.00 Время новостей Дагестана. Итоги	16.30 Время новостей Дагестана	09.00 Новости.	09.20 «АнтиФейк».	06.30 «Утро. Самое лучшее».	07.20 «Давай разведемся».	08.15 Х/ф «Покровские ворота».	09.00 «Открытый эфир».
08.00 М/ф «Смешарики. Пин-код» (0+)	16.50 «Удивительные горы. Лучшее» (0+)	10.00 «Жить здорово!»	10.00 «Жить здорово!»	08.00 «Сегодня».	08.20 «Тест на отцовство».	08.50 Х/ф «Орлинская. Козни амура».	11.00 Т/с «Россия молодая».
08.30 «Арт-клуб» (0+)	17.05 Т/с «Один на всех» 1 с. (16+)	10.50 «Информационный канал».	10.50 «Информационный канал».	08.25 Т/с «Пес».	10.35 Д/ф «Понять. Простить».	10.50 «Петровка, 38».	12.30 «Специальный репортаж».
08.50 Д/ц «Без срока давности» «Сожженные заживо» (16+)	18.50 Передача на табасаранском языке «Мил» (12+)	12.00 Новости.	12.00 «Информационный канал».	10.00 «Сегодня».	11.45 Д/ф «Порча».	11.00 «Городское собрание».	12.45 «По горячим следам».
09.45 Т/с «Была любовь» 4 с. (16+)	19.30 Врем новостей Дагестана	12.15 «Информационный канал».	12.15 «Информационный канал».	10.35 Т/с «Пес».	11.50 Х/ф «Синичка 5».	11.30 «События».	13.00 «Новости дня».
10.40 Д/ф «В мире юных узоров» (0+)	20.00 Время новостей. Махачкала	15.00 Новости.	15.00 «Давой поженимся!» (16+)	13.00 «Сегодня».	13.25 Д/ф «Верну любимого».	13.40 «Мой герой». Ольга Волкова.	13.25, 15.05 Т/с «Синдром Шахматиста».
11.00 «Служа Родине» (12+)	20.20 «Подробности»	15.15 «Мужское/Женское».	16.05 «Мужское/Женское».	13.25 Д/ф «Голоса ушедших душ».	14.00 Д/ф «Голоса ушедших душ».	14.30 «События».	15.00 Военные новости.
11.15 Ток-шоу «Говорить разрешается» (12+)	20.55 «И в шутку, и всерьез» (12+)	17.00 «Информационный канал».	17.00 «Информационный канал».	14.00 «Сегодня».	14.35 Д/ф «Порочные связи».	14.50 «Город новостей».	17.00 «Новости дня».
12.30 Время новостей Дагестана	21.05 «Удивительные горы» (0+)	18.00 «Вечерние новости».	18.00 «Вечерние новости».	16.00 «Сегодня».	19.00 Мелодрама «На правах матери».	15.00 Х/ф «Сельский детектив. Черная бабочка».	17.15 Т/с «Синдром Шахматиста».
14.30 Время новостей Дагестана	21.25 Д/ф «Герои мирного времени. Афганистан» (16+)	18.30 «Информационный канал».	18.30 «Информационный канал».	16.45 «За гранью».	23.15 Д/ф «Понять. Простить».	17.50 «События».	18.00 «Открытый эфир».
14.50 Передача на цахурском языке (12+)	21.55 «Психологическая азбука» (0+)	19.55 «Куклы наследника Тутти».	19.55 «Куклы наследника Тутти».	17.00 «ДНК».	00.25 Д/ф «Порча».	18.10 Х/ф «Дела житейские».	19.00 «Открытый эфир».
15.30 Т/с «Была любовь» 5 с. (16+)	22.30 Время новостей. Махачкала	20.00 «Большая игра».	20.00 «Большая игра».	17.50 «ДНК».	01.25 Д/ф «Знахарка».	22.00 «События».	20.25 «Сыньюв уходит в бой».
16.20 Мультфильм (0+)	23.00 Время новостей. Махачкала	00.00 Х/ф «Обыкновенный фашизм 2».	00.00 Х/ф «Обыкновенный фашизм 2».	19.00 «Сегодня».	01.55 Д/ф «Верну любимого».	22.35 «Красная линия Черного моря».	21.00 «Открытый эфир».
	23.20 «Угол зрения» (12+)	01.05 «Подкаст.Лаб».	01.05 «Подкаст.Лаб».	00.30 Т/с «Проспект оборон».	02.20 Д/ф «Голоса ушедших душ».	23.05 «Знак качества».	22.45 «Между тем» с Н. Метлиной.
		01.50 «Подкаст.Лаб».	01.50 «Подкаст.Лаб».		02.45 «Тест на отцовство».	00.00 «События».	23.15 Х/ф «Проект «Альфа»».

САЛАСА, 16-апрель		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РТВК		05.00 «Доброе утро» (12+)	09.00 Канал национального вещания «Турчидаг» (на лакском языке)	04.50 Т/с «Легавый».	06.30 «По делам несовершеннолетних».	06.00 «Настроение».	05.20 Т/с «Синдром Шахматиста».
07.00 Время новостей Дагестана	15.30 Т/с «Была любовь» 6 с. (16+)	09.00 Новости.	09.20 «АнтиФейк».	06.30 «Утро. Самое лучшее».	07.20 «Давай разведемся».	08.10 «Доктор И».	07.00 «Сегодня утром».
07.20, 14.50 Передача на табасаранском языке «Мил» (12+)	16.15 Мультфильм (0+)	10.00 «Жить здорово!»	10.00 «Жить здорово!»	08.00 «Сегодня».	08.20 «Тест на отцовство».	08.45 Х/ф «Орлинская. Козни амура».	09.00 «Открытый эфир».
08.00 М/ф «Смешарики. Пин-код» (0+)	16.30 Время новостей Дагестана	10.50 «Информационный канал».	10.50 «Информационный канал».	08.25 Т/с «Пес».	10.30 Д/ф «Понять. Простить».	10.40 Д/ф «Фитиль. Взрывоопасный юмор».	11.00 Т/с «Россия молодая».
08.30 Время новостей Дагестана	16.50 «Удивительные горы. Лучшее» (0+)	12.00 Новости.	12.00 «Информационный канал».	10.00 «Сегодня».	11.40 Д/ф «Порча».	11.30 «События».	12.25 Т/с «Смерть шпионам».
08.50 Д/ф «Киберпреступления. Зло в сети»	17.05 Т/с «Один на всех» 9-10 с. (16+)	15.00 Новости.	15.00 «Давой поженимся!» (16+)	10.35 Т/с «Пес».	12.45 Д/ф «Знахарка».	13.40 «Мой герой». Юрий Грымов.	13.00 «Новости дня».
09.45 Т/с «Была любовь» 5 с. (16+)	18.50 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» (12+)	15.15 «Мужское/Женское».	16.05 «Мужское/Женское».	13.00 «Сегодня».	13.20 Д/ф «Верну любимого».	14.30 «События».	13.25, 15.05 Т/с «Смерть шпионам».
10.40 Д/ц «Моя любовь – Россия!» «В мире уральских сказов»	19.30 Время новостей Дагестана	17.00 «Информационный канал».	17.00 «Информационный канал».	13.25 Д/ф «Голоса ушедших душ».	13.55 Д/ф «Голоса ушедших душ».	14.50 «Город новостей».	15.00 Военные новости.
11.10 «Психологическая азбука» (0+)	20.00 Время новостей. Махачкала	18.00 «Вечерние новости».	18.00 «Вечерние новости».	14.30 Д/ф «Порочные связи».	14.30 Д/ф «Порочные связи».	15.00 Х/ф «Сельский детектив. Кошки, опасные для жизни».	15.20, 17.15 Т/с «Смерть шпионам».
11.35 «Подробности»	20.20 «Время есть!» (0+)	18.30 «Информационный канал».	18.30 «Информационный канал».	19.00 «Сегодня».	01.25 Д/ф «Знахарка».	16.55 «Актерские драмы».	17.00 «Новости дня».
12.10 «Удивительные горы» (0+)	20.55 «Культурный код»	19.55 «Куклы наследника Тутти».	19.55 «Куклы наследника Тутти».	20.00 Т/с «Горячая точка».	01.55 Д/ф «Верну любимого».	17.50 «События».	17.15 Т/с «Смерть шпионам».
12.30 Время новостей Дагестана	21.10 Ток-шоу «Общественный интерес»	20.00 «Время».	20.00 «Время».	23.00 Т/с «Слово паша-на. Кровь на асфальте».	02.20 Д/ф «Голоса ушедших душ».	18.10 Х/ф «Дела житейские 2».	17.00 «Новости дня».
12.50 Т/с «Один на всех» 1-2 с. (16+)	22.30 Время новостей Дагестана	21.00 Т/с «Такси под прикрытием».	21.00 Т/с «Такси под прикрытием».	00.00 «Сегодня».	02.45 «Тест на отцовство».	22.00 «События».	18.50 «Специальный репортаж».
14.30 Время новостей Дагестана	23.00 Время новостей. Махачкала	23.00 «Большая игра».	23.00 «Большая игра».	00.30 Т/с «Проспект оборон».		23.05 «Закон и порядок».	19.00 «Новости дня».
	23.20 «Колеса» (12+)	00.00 «Золотой век».	00.00 «Золотой век».			01.55 Д/ф «Верну любимого».	19.55 «По горячим следам».
	00.10 Проект «Симбирская кругосветка» Выпуск 29-й (12+)	01.00 «Подкаст.Лаб».	01.00 «Подкаст.Лаб».			02.20 Д/ф «Голоса ушедших душ».	20.10 «Улика из прошлого».
		01.45 «Подкаст.Лаб».	01.45 «Подкаст.Лаб».			02.45 «Тест на отцовство».	21.00 «Открытый эфир».
						00.35 «Петровка, 38».	22.45 «Между тем» (12+)
						00.50 90-е. Точка.	23.15 Х/ф «След в океане».
							01.05 Т/с «Россия молодая».

АРБЕ, 17-апрель		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РТВК		05.00 «Доброе утро».	09.00 Канал национального вещания «Очар» (на кумыкском языке)	04.50 Т/с «Легавый».	06.30 «По делам несовершеннолетних».	06.00 «Настроение».	07.00 «Сегодня утром».
07.00 Время новостей Дагестана	15.30 Т/с «Была любовь» 7 с. (16+)	09.00 Новости.	09.20 «АнтиФейк».	06.30 «Утро. Самое лучшее».	07.15 «Давай разведемся».	08.10 «Доктор И».	09.00 «Открытый эфир».
07.20, 14.50 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» (12+)	16.20 Мультфильм (0+)	10.00 «Жить здорово!»	10.00 «Жить здорово!»	08.00 «Сегодня».	08.20 «Тест на отцовство».	08.45 Х/ф «Орлинская. Молния Зевса».	11.00 Т/с «Россия молодая».
08.00 М/ф «Смешарики. Пин-код» (0+)	16.30 Время новостей Дагестана	10.50 «Информационный канал».	10.50 «Информационный канал».	08.25 Т/с «Пес».	10.30 Д/ф «Понять. Простить».	10.40 Д/ф «Союзмультфильм. Недетские страсти».	12.25, 13.25 Т/с «Смерть шпионам».
08.30 Время новостей Дагестана	16.50 «Удивительные горы. Лучшее» (0+)	12.00 Новости.	12.00 «Информационный канал».	10.00 «Сегодня».	11.40 Д/ф «Порча».	11.30 «События».	13.00 «Новости дня».
08.50 Д/ц «На пороге войны» «Польша. Между Гитлером и Черчиллем» (16+)	17.05 Т/с «Снова один на всех» 1-2 с. (16+)	15.00 Новости.	15.00 «Давой поженимся!» (16+)	10.35 Т/с «Пес».	12.50 Д/ф «Знахарка».	13.40 «Мой герой». Александр Клюквин.	13.25, 15.05 Т/с «Смерть шпионам».
09.45 Т/с «Была любовь» 6 с. (16+)	18.50 Передача на даргинском языке (12+)	15.15 «Мужское/Женское».	16.05 «Мужское/Женское».	13.00 «Сегодня».	13.25 Д/ф «Верну любимого».	14.30 «События».	15.00 Военные новости.
10.40 Д/ц «Моя любовь – Россия!» «По дороге в нижнюю Синячиху» (12+)	19.30 Время новостей Дагестана	17.00 «Информационный канал».	17.00 «Информационный канал».	13.25 Д/ф «Голоса ушедших душ».	14.00 Д/ф «Голоса ушедших душ».	14.50 «Город новостей».	15.20 Т/с «Смерть шпионам».
11.10 Ток-шоу «Общественный интерес»	20.00 Время новостей. Махачкала	18.00 «Вечерние новости».	18.00 «Вечерние новости».	14.30 Д/ф «Порочные связи».	14.35 Д/ф «Порочные связи».	15.00 Х/ф «Сельский детектив. Крыло ворона».	17.00 «Новости дня».
12.30 Время новостей Дагестана	20.20 «Здоровье» (12+)	18.30 «Информационный канал».	18.30 «Информационный канал».	19.00 «Сегодня».	01.55 Д/ф «Верну любимого».	16.55 «Актерские драмы».	17.15 Т/с «Смерть шпионам».
12.50 Т/с «Один на всех» 3-4 с. (16+)	21.10 «Ульяна спросит» (0+)	19.55 «Куклы наследника Тутти».	19.55 «Куклы наследника Тутти».	20.00 Т/с «Горячая точка».	02.20 Д/ф «Голоса ушедших душ».	17.50 «События».	18.00 Д/с «Крылья СССР. Год за годом».
14.30 «Дагестан туристический» (0+)	22.00 «Городская среда»	20.00 «Время».	20.00 «Время».	23.00 Т/с «Слово паша-на. Кровь на асфальте».	02.45 «Тест на отцовство».	18.10 Х/ф «Дела житейские 3».	19.00 «Новости дня».
	22.30 Время новостей Дагестана	21.00 Т/с «Такси под прикрытием».	21.00 Т/с «Такси под прикрытием».	00.00 «Сегодня».		22.00 «События».	19.55 «По горячим следам».
	23.00 Время новостей. Махачкала	23.00 «Большая игра».	23.00 «Большая игра».	00.30 Т/с «Проспект оборон».		22.35 «Хватит слухов».	20.10 «Секретные материалы».
	23.20 «Аутодафе» (12+)	00.00 «Подкаст.Лаб».	00.00 «Подкаст.Лаб».			23.05 Хроники московского быта.	21.00 «Открытый эфир».
	00.00 Д/ц «Моя любовь – Россия!» «Поневе из сундука прабабушки» (12+)	01.00 «Подкаст.Лаб».	01.00 «Подкаст.Лаб».			00.35 «Петровка, 38».	22.45 «Между тем» с Н. Метлиной.
							23.15 Х/ф «Пять минут страха».
							01.10 Т/с «Россия молодая».

ХЕМИС, 18-апрель		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РТВК		05.00 «Доброе утро».	09.00 Канал национального вещания «Маданият» (на аварском языке)	04.50 Т/с «Легавый».	06.30 «По делам несовершеннолетних».	06.00 «Настроение».	07.00 «Сегодня утром».
07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана	17.05 Т/с «Снова один на всех» 3-4 с. (16+)	09.00 Новости.	09.20 «АнтиФейк».	06.30 «Утро. Самое лучшее».	07.15 «Давай разведемся».	08.10 «Доктор И».	09.00 «Открытый эфир».
07.20, 14.50 Передача на даргинском языке	18.50 Передача на аварском языке (12+)	10.00 «Жить здорово!»	10.00 «Жить здорово!»	08.00 «Сегодня».	08.20 «Тест на отцовство».	08.45 Х/ф «Орлинская. Молния Зевса».	11.00 Т/с «Россия молодая».
08.00 М/ф «Смешарики. Пин-код» (0+)	20.00 Время новостей. Махачкала	10.50 «Информационный канал».	10.50 «Информационный канал».	08.25 Т/с «Пес».	10.30 Д/ф «Понять. Простить».	10.40 Д/ф «Союзмультфильм. Только для взрослых».	12.25 Т/с «Смерть шпионам».
08.30 М/ф «Вирус русофобии» (16+)	20.20 «Первая студия»	12.00 Новости.	12.00 «Информационный канал».	10.00 «Сегодня».	11.40 Д/ф «Порча».	11.30 «События».	13.00 «Новости дня».
09.45 Т/с «Была любовь» 7 с. (16+)	20.50 «Женщина Дагестана» (12+)	15.00 Новости.	15.00 «Давой поженимся!» (16+)	10.35 Т/с «Пес».	12.55 Д/ф «Знахарка».	13.40 «Мой герой». Александр Морозов.	13.25 Т/с «Смерть шпионам».
10.40 Д/ц «Моя любовь – Россия!» «Поневе из сундука прабабушки»	21.20 Д/ф «Искусство в традициях Дагестана. Кубачи» (0+)	15.15 «Мужское/Женское».	16.05 «Мужское/Женское».	13.00 «Сегодня».	13.25 Д/ф «Верну любимого».	14.30 «События».	15.00 Военные новости.
11.05 Д/ф «День горца в селении Ашилъта»	21.45 Проект «Особенные, но не другие»	17.00 «Информационный канал».	17.00 «Информационный канал».	13.25 Д/ф «Голоса ушедших душ».	14.00 Д/ф «Г		

ЖУЬМЯ, 19-апрель

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на аварском языке
08:00 М/ф «Смешарики. Пин-код» (0+)

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Шоппа» (на ногайском языке).
14:30 Местное время. Вести-Дагестан.

НТВ

04.50 Т/с «Легавый». (16+).
06.30 «Утра. Самое лучшее». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+)

ЗВЕЗДА

09.00 Новости дня. (16+).

КИШ, 20-апрель

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на кумыкском языке

ПЕРВЫЙ

06.00 «Доброе утро». Суббота. (12+).

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России». Суббота.
08.00 «Вести». Местное время.

НТВ

04.50 Т/с «Легавый». (16+)

ТВ-ЦЕНТР

06.55 «Православная энциклопедия». (6+).

ЗВЕЗДА

07.55 «Морской бой».

ГЬЯД, 21-апрель

РГВК
07:00,08.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» (12+)

ПЕРВЫЙ

06.00 Новости.
06.55 «Играй, гармонь любимая!» (12+).

РОССИЯ 1

06.05 Х/ф «Несмешная любовь». (12+).

НТВ

04.50 Т/с «Легавый». (16+)

ТВ-ЦЕНТР

06.20 Х/ф «Похищенный».

ЗВЕЗДА

07.25 Х/ф «Черные берега».

КУЛЬТУРА 15-21-апрелдади
ИСЛЕН
06.30 «Пешком...» Москва узорчат.

АРБЕ Профилактика
10.00 Новости культуры.

ХЕМИС
06.30 «Пешком...» Горохолец заповедный.

ЖУЬМЯ
06.30 «Пешком...» Москва литературная.

РАДИО
ИСЛЕН
11.10 Вести «Дагестан»

Программа гъазурайди - Насима ВЕЛИБЕГОВА

Дин

Пак Къуръандин зурбавал ва метлеблувал

Ямин МЕГЪАМЕДОВ, диндин алим

Рамазандин варз ва Къуръан садаха галаз сихдиз алакьалу я, вучиз лагайтла, Къуръан Аллагъ-Таалади рамазандин вацран йифера ва йикъара (авудна) ракъурнава! Ам инсанар ва амай алемар патал виридалайни зурба вакъиа я! Гъавилляй чун и макъалада Къуръандин зурбавиликайни метлеблувикай рахада.

Пак Къуръан - «Къуръан-уль-Керим» - Аллагъ-Таалади Мугъаммад пайгъамбардиз (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) (авудна) ракъурнавай Ктаб я - вири инсанар патал Дуъз рекъин регъбервал ва регъим яз. Ам Аллагъдин гъамишалу гъу амукъдай Ктаб я ва Адан акъалтай къайдада чалахъ ийидай (гъуъжет кардал гъалибвал къачудай) зурба делил та чилел алай умуър фана жедалди амукъда. Къуръан Аллагъ-Таалади Мугъаммад пайгъамбардиз (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) ракъурнавай зурба мужизат я. Амма бязибур Къуръан Аллагъдин патай тирдахъ агъзавачир, абуру ам Мугъаммад пайгъамбарди (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) арадал гъанвай зат я лугъзуй. И вахтунда Аллагъди вири инсанривай, жинерривай гъа Къуръан хътин ктаб арадал гъун тлаабнай. Амма и кар къилиз акъатдайди туш, гъик лагайтла, Къуръан, гъакъикъатдани, Аллагъдин патай я.

Аллагъ-Таалади Къуръанда лугъзува (17-сура, 88-аят, мана): «Лагъ: «Эгер инсанар ва жинер кваті хъайитлани, и Къуръандиз ухшарди ийиз (фикир сад авуртлани, ам хътинди тукълуриз), абурувай адаз ухшарди ийиз жедач, гъатта абурукай садбур муъкуьбуруз куъмекчиар хъайитлани».

Маса аятда Къуръандин азимвал (чехивал, зурбавал) ихътин гафаралди къалурнава (15-сура, 87-аят, мана): «Дугъриданни, Чна ваз багъишнава «ирид тикрар жезвай бур» (гъар клпунал келлиз тикрар жезвай ирид аят - яни «аль-Фатиъа» сура) ва чехи (азим) Къуръан!»

Дугъриданни, Аллагъди ва Адан расулди (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) Къуръандиз ганвай сифетрилай ва тварарилай мадни зурба сифетар ва тварар авач! Агъадихъ чна а сифетарни тварар гъизва:

1. ар-Ругъ: ругъ - им вичелди умуър арадал къезвай шей я. И сифетдалди адаз Аллагъди твар ганва (42-сура, 52-аят, мана): «Ва гъа ик (виллидай расулри Чна «вагъй»-ракъурна инандирмишайвал) - Чна ваз (эй Пайгъамбар) «вагъй»-ракъурна инандирмишнава Чи Кардикай тир Ругъ (Къуръан) (гъик ругъди бедендал чан гъизватла, гъак Къуръанди Дуъз рекъикай ягъалмишди ягъалмишвилляй акъудзава, акъулдал чан гъизва, ам дуъз рекъеваз тухуза ва ада авай шариятди инсандиз и дуъньядани ва Эхиратдани анжах хийур жедай рехъ къалурзава)».

2. ан-Нур: нур - им вичелди экв акун арадал къезвай шей я. Аллагъди лугъзува (5-сура, 15-аят, мана): «...Гъакъикъатда, атанва квез Аллагъдин патай «нур» ва ачух Ктаб» (Къуръан!»).

3. Дуъз рехъ къалурзавайди: яни вичин куъмекдалди инсанар Дуъз рекъел къезвайди. Аллагъди лугъзува (17-сура, 3-аят, мана): «Гъакъикъатда, и Къуръанди къалурзава виридалайни дуъз тир (рехъ) - (Исламдин рехъ) ва шад хабар (муштулух) гузва чпи диндар амал

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитла, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

ийизвай муъминриз - гъакъикъатда, абуруз еке суваб жедайди».

4. Сагъарун ва регъбервал. Аллагъди лугъзува (41-сура, 44-аят, мана): «... Лагъ (абуруз, эй Пайгъамбар): «Ам (Къуръан) - иман гъанвайбуруз Дуъз рекъин регъбервал ва (риклер авай азаррикай, шаклувилерикай) сагъарун (дава-дарман) я...».

5. Вичик табни гъалат гъич акахъ тийидай гъахъди. Аллагъди лугъзува (41-сура, 42-аят, мана): «Агатдач адав таб я адан виликай, я адан къулухъай (кутаз жедач Къуръандик таб гъич са патяхъайни, са куънивайни ам чуриз жедач, ам Аллагъди хуъзва)».

6. «Аллагъдин Ктаб»; «Фаркълу авун»; «Сираталь-мустакъим»; «Аллагъдин мягъкем еб»; «Камаллу рикел гъун» - адан и сифетрикай ва тварарикай чаз Аллагъдин расулди (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) хабар ганва.

Кап Къуръандин зурба лайихлувал ва къакъан дережа къалурзавай крарикай я - ам галачиз дуъз жезвач. Вучиз лагайтла, мусурмандиз клпунин гъар са ракаатда Къуръандин аятар келун ферз я ва гъакни мусурман касдин иман, ада Къуръандихъ иман тагъанваз, дуъз жезвач.

Къуръан акъуллу ксариз камаллу насигъат я, диндар, хъсан крар ийизвай ксариз шад хабар я, гунагъкарриз зурба игътиятивилин хабардар я. Ана дуъз хабарар, алатай вахтунин вакъияйрикай чирвилер ава. Ам дуъз, гъахъ къанунрин кватлал я. Гъакни Къуръан чехи мужизат я:

1. Чалан устадвиллин, баянрин гъакъиндай.
2. Ада авай шариятдин (къанунрин кватлал) гъакъиндай.
3. Шииратдин манадин гъакъиндай.
4. Ана авай дуъз хабаррин - виликдай хъайи, гележегда жедай крарин гъакъиндай.
5. Илимдин чирвилерин гъакъиндай.
6. Ам дегишариз, чуриз тахъунин гъакъиндай. Аллагъди лагъанва (15-сура, 9-аят, мана): «Гъакъикъатда, Чун я авудна ракъурнавайди «Зикир» (Къуръан) ва гъакъикъатда Чна ам хуънни ийизва».

Къуръан келунин лайихлувилер ва сувабар

Мусурман кас давамвилелди Къуръан келлиз алахъна кланда, и кардай авай гъаф менфятарни сувабар фикирда къуна. Аллагъди лугъзува (35-сура, 29-аят, мана): «Гъакъикъатда, чпи Аллагъдин Ктаб клелзавайбуру ва кап адъ ийизвайбуру ва Чна чпис ганвай паярикай чинеба ва ачуудиз (Аллагъдин рекъе) харжзавайбуру - (ахътинбуру а краралди) умудзава алишверилдал (вичин хийир) гъич акъваз тийидай (Аллагъдин разивал ва Адан суваб къазанмишунал)».

Гъакъикъатда, Къуръан клелдайла, аятрин гъавурда акъун, абурал фикирфагъум авун лазим кар я. Аллагъди лугъзува (38-сура, 29-аят, мана): «Чна ваз (эй Пайгъамбар) (авудна) ракъурнавай (и) Ктаб берекатлуди (виче гъаф хийирар, регъимар авайди) я, (абуру) адан аятрал фикир - фагъумун патал ва акъулрин сагъибри рикел гъун (ибрет къачун) патал».

Гъадисра къалурнавайвал, гъар са мусурманди гъар са вацра Къуръан хатму авун, яни къилляй-къилиз клелна куътягъун лазим я. Эгер артух алакьунар авай кас яз хъайитла, ада гъар са гъафтеда клелна куътягъна кланда.

(КъатI ама)

Уълкведа ва дуъньяда

Гъазурайди - К. ФЕРЗАЛИЕВ

Зенгерай - жермеяр

РФ-дин Президент В.Путина спамзенгерай ва кредитрин рекламайрай жаза гунин гъакъиндай къанундал къул чугуна. Документ ихтиярриз талукъ актарин сайтда чапнава.

Икъван чавалди рекламадин къанун чурунай ихътин жермеяр кардик квай: къилдин ксариз талукъ яз - 2 агъзурдалай 2 агъзурни 500 манатдал къван, къуллугъдал алай ксариз талукъ яз - 4 агъзурдалай 20 агъзур манатдал къван, тешкилатриз талукъ яз - 100 агъзурдалай 500 агъзур манатдал къван.

Гила административный жавабдарвал мадни кевиди авунва. Къилди къачуртла, жермейрин къадарар ихътинбур жеда: къилдин ксариз талукъ яз - 10 агъзурдалай 20 агъзур манатдал къван, къуллугъдал алай ксариз талукъ яз - 20 агъзурдалай 100 агъзур манатдал къван, тешкилатриз талукъ яз - 300 агъзурдалай 1 миллион манатдал къван.

Ибурулайни гъейри, истемишунар чурунавай реклама раижунай микрофинансовый тешкилатриз (МФО) талукъ жавабдарвални къуватда гъатзава. МФО-дин рекламада кредитдин ва я займдин тамам къиметар къалурун чарасуз я. Тестикъарнавай истемишунар чурайтла, МФО 600 агъзурдалай 1,6 миллион манатдал къван жерме ийида, къуллугъчиар - 40 агъзурдалай 100 агъзур манатдал къван.

Къанун ам чап авурдалай къулухъ 10 йикъалай къуватда гъатда.

Рагъакъидай патанбур амач

2023-йисан нетижайралди, алишверилдин рекъай Россиядин къилин амадгар Китай, Индия ва Туъркия хъана. Алакълувилелди къвалахзавай къвенкъечи уълквейрин арадай Германия акъатнава. Идакай «РИА Новости» чешмеди хабар гана.

ФТС-дин (Федеральный таможнядин къуллугъ) делилралди, алатай йисуз метягъар гуни-къачунин хиле кардик хъайи такъатрин къадар 710,1 миллиард доллардикай ибарат я. Адакай 51 процент Азиядин уълквейрал ачалтна, 23 процент - Европада, 11 процент Мукъвал тир Рагъэкъечдай патан уълквейрал, 8 процент - мукъвал алай къецепатан уълквейрал, 4 процент - Америкадинбурал, 3 процент - Африкадал.

Метягъар гуни-къачунин рекъай Россиядихъ галаз гъафни-гъаф алакьада авай уълкве Китай я (240,1 миллиард доллар), къвед лагъай чкадал икъван чавалди вад лагъай чкадал алаз хъайи Индия хкаж хъана (64,9 миллиард доллар), пуд лагъай чкадал - Туъркия (56,5 миллиард доллар), къуд лагъай чкадал - Белоруссия (55 миллиард доллар), вад лагъай чкадал - Къазахстан (26 миллиард доллар).

Яракъар къачудай цийи «амал»

В.Зеленскийди США-дивай кредитдай яракъар къачуз гъазур тирдакай малумарнава. Идакай «Лента.ру» чешмеди хабар гузва.

Аквадай гъаларай, яракъаривди тух тежезвай Зеленскийдиз куъмек гузвайбурун жергеяр къез-къез 11милл жезва. «Эгер

Украинадиз исаятда кредитдай ва я са йисалай пулсуздаказ яракъар теклифайтла, за анжах къе це лугъудай», - вичин «иштагърикай» ихтилатна Зеленскийди.

Къейд ийин, США-дин президентдин администрацияди ракъурнавай фикир чирунин документдин тереф Конгрессди гъеле хвенвач. Документда Киевдиз 60 миллион доллар гуникай ихтилат физва. Икъван чавалди ракъурнавай пулар гуя декабрдиз куътягъ хъана лугъзува.

Гъа са вахтунда США-дин виликан президент Д. Трампа къецепатан уълквейриз гъак пул чара авунал эхир эцигун теклифнай. Адан фикирдалди, ийизвай куъмекар кредитдин жуърединбур хъун лазим я.

Телефвилер давам жезва

«Абзац» чешмеди хабар гузвайвал, Израилдин къушунри цай гуниқди Газа секторда къейибурун къадар 33,2 агъзурдаз мукъва хъанва. Хасаратвилер хъанвай агъалийрин къадар 76 агъзурдав агакънава.

Еке дегишвал жеда лугъзува

США-дин яракълу къушунрин виликан разведчик С. Риттеран фикирдалди, государствода еке дегишвал туналди, Украинадин къушунри президент В. Зеленский къуллугъдилай алудун мумкин я. Ихътин фикир ада «Danny Haiphong» ютуб-каналда малумарна.

Ада рикел хжайвал, гатфариз къиле фин мумкин тир президентдин сечкияр Украинада къулухъ вегъена. Риттера къейд авурвал, Украина экономикадин, жемиятдин ва военный хилерай крар къиле тухуз жедай уълкве яз амач. Адан фикирдалди, арадал атанвай гъалар НАТО-дивайни дегишариз хъжедач.

Икърардал атунин намумкинвал

Эрменистандин МИД-дин къил Арапат Мирзояна уълкведин жемиятдин телевиденидиз гайи интервьюда Азербайжандихъ галаз ислягъвиллин икърар кутлунин крар къиле физвай гъалдикай ихтилатна.

Ада къейдна хъи, Къиблепатан Кавказда яргълди давам жедай ислягъвиллин меслятдал атунихъ ам рикливайни агъзава.

«Гъаф месэлайра чун са члалал атанва. Амма важиблу къве месэладай терефар разивилел къезвач», - лагъана А.Мирзояна.

Гъуъжет алай месэлаяр, министрдин гафаралди, мулкарин битаввиллин ва коммуникацияр ачухунин барадай къве падни рази жедай фикирдал татунихъ галаз алакьалу я. Ада мукъвал вахтара и месэлайрайни уълквейр сад-садан гъавурда акъуник умуд кутунва.

Цийи къайда

Тажикистандин агъалийривай гила Туъркиядиз виза галачиз физ жедач. Ихътин буйругъдал уълкведин президент Р. Эрдогана къул чугунава. Себебар малумарнавач.

«РИА Новости» чешмедин делилралди, Тажикистандин агъалияр патал визайрин къайда Туъркияди 20-апрелдилай кардик кутадайвал я.

«Лезги газетда» диндин пак къыннар жезва. Гъавилляй ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин агентство

367018, Махачкъала,
Насрутдинован пр., 1 «а»
РД-дин «Дагъустан»
«Этномедиахолдинг» ГБУ-дин регъбер

А.Гъ. ЮСУПОВ
Тел.: 66-00-25

КЪИЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГЪИМОВ
Тел.: (872-2) 66-00-60

E-mail: Lezgigazet@etnomediadag.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К.Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЪ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н.М. ИБРАГЪИМОВ

ЭКОНОМИКАДИН
Ж.М. САИДОВА

КУЛЬТУРАДИН ВА
ЛИТЕРАТУРАДИН
Гъ.У. ИЛЪЯСОВ

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р.С. РАМАЛДАНОВА

КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ДИЗАЙНЕР
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Гъ. ИЛЪЯСОВ

Газет йиса 48 сеферда акъатзава.

Газет алакьадин, информациядин технологиядин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управленидин 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна. Регистрациядин нумра ПИ№ТУ05-00420. Махъалаяр редакцияди туькьур хъийизва. Махъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкьвена вахъузвач. Редакциядинни махъалайрин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалр гъанвай делирдин дуьзвили ва керчеквили патахъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала,
Насрутдинован пр., 1 «а».
Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 16.30

Газет «Издательство» «Лотос» ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, б.

Тираж 6243

Гъ - И лишандик квай материалр гъакъидихъ чапзавай бур я.

12+ - Икъван яшар хъанвай бур кълрай.

Гъ Мубаракрай!

Воронез шегъерда зегъмет члугъзвай миграгъви АТЕМОВ Ильяраз - муаллим Гъамидуллагъан хъиз:

Нек кужумна Шалбуз
дагъдин земземдин,
Экъечина хва рекъиз вичин
уйткъемдиз.
Къалурна вич сифте залан
Афгъанда,
Къил акъудна цуьквейайни
къалгъандай.

Ахна иес хъана халис
пешедин,
Устадвилев заргардив
гъай шуьшедин.
Къиле ава мизандинни
хизандин,
Сириставрин сесер
элкъвез, азан хъиз.
Сагърай, чи хва, къалин
хъурай къефле ви,
Майданар мад кума вилик
гъеле ви.
Ви сагълугъдай туьнтда
чаяр чнани,
Шадвилериз такурай
са багънани!
Нурар кватлиз гъар
пакаман экуьнин,
На авазрал чан гъаши
жусван уьфтуьнин.
ВИ 60 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ
ТЕБРИКЗАВАЙ ХАЛУ МЕРД
АЛИ, ВАХ НАСИЯТ, СТХАЯР,
МУКЪВА-КЪИЛИЯР, ДУСТАР.

Лайихлу твар

Д. ШЕРИФАЛИЕВ

Культура ва искусство вилик тухунин агалкъунрай Гъукматдин академический лайихлу «Лезгинка» ансамблдин (и йикъара ада вичин 65 йисан юбилей къейдна) къилин ди-

Камилан хва Шамиль Шерифалиев 1990-йисуз Ахцегъа дидедиз хъана. Ахцегърин 1-нумрадин школа ва Рагъмат Гъажиевадин тварунихъ галай ДМШ (тардин класс, муаллим - Низам Мирзоев), 2013-йисуз Махачкъаладин музучилище,

2018-йисуз Нальчикда музыкадин искусствондин рекъай Кеферпатан Кавказдин институтдин (СКГИИ) магистратура агалкъунралди акъалтарна.

РД-дин милли алатрин оркестрдин солиствиле (тардай), вичи тешкилай милли музыкадин «Махъам» ансамблдин художественный руководителвиле къвалахна. «Лезгинка» ансамблдин руководитель тир адал - халкъарин арадин гъаф конкурсеринни фестивалрин лауреатдал - эхиримжи вахтунда «Лезгинка» ансамблдин къилин дирижервилин жавабдар къуллугъни ихтибарнава.

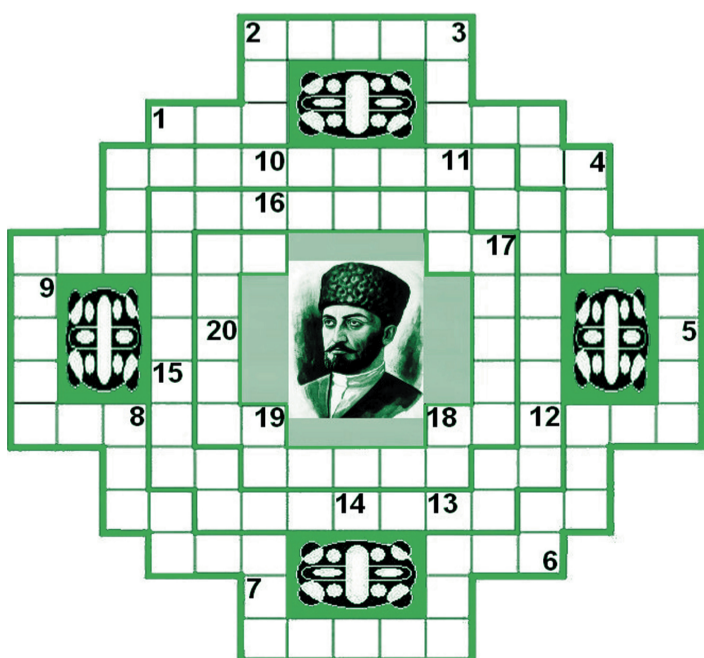

рижер Шамиль ШЕРИФАЛИЕВАЗ «Дагъустан Республикадин лайихлу артист» лагъай гъундуьр твар ганва. Мубаракрай! Чехи дережадин шабагъ адав шадвили гъалара «Лезгинка» ансамблдин 65 йисан юбилейдин мярекатдал РД-дин Къил Сергей Меликова вахкана.

венный руководителвиле къвалахна. «Лезгинка» ансамблдин руководитель тир адал - халкъарин арадин гъаф конкурсеринни фестивалрин лауреатдал - эхиримжи вахтунда «Лезгинка» ансамблдин къилин дирижервилин жавабдар къуллугъни ихтибарнава.

Чайнворд

Туькьурайди - Магъад МЕГЪДНЕВ

Гъ. И. Исмаилов

Алатай гъафтеда Къурагъ райондин, гъакл республикадин культура, искусство вилик тухуник вичин зегъметдин ва бажарагъдин пай кутур музыкант, зурнечи, далдамчи Гъасен Исмаилович Исмаилов рагъметдиз фена.

Гъ. Исмаилов 1933-йисуз Къурагъ райондин Шимихуьре лежбер, музыкант Исмаилан хизанда дидедиз хъана. Адан аял вахтар Ватандин Чехи дяведин йисарал ацалтна. Хуьрера каш гъатнавай. Женгера иштиракна, къегъалвилерай орденар къазанмишна, залан хирер алаз къваллиз хтай Исмаил вичин вилерихъ агъуначир. Къвале ирид аял аваз фронтдиз феи хизанда анжах уьмуьрдин юлдаш Исия са хва ахкурла, фронтвикдивай шел къаз хъаначир. Дердини ва сагъ хъхъун тавунвай хирери чпин кар авуна: Исмаил яргъалди амукънач. Цикъвед йиса авай Гъасен са кап фу къазанмишиз, дидедин куьмекчидиз элкьвена. Адахъ галаз колхоздин къвалахрал фена, бригадирди тапшурмишай гъар са кар тамарна: веькер къватна, чанар цана, алераллаз веькер, цуьлер хкана, йигарар гатана...

Гъа са вахтунда далдам, члагъан - дахдин ядигарар - гъили ахъайнач. 23 йис хъайила, Исия дидеди хъиз мехъерна. Етим руш Магъиханумакай адаз риклин мурад хътин свас, къвалин гъакъикъи кайвани хъана. Магъиханума сад-садан гуьгъуналлаз къани касдиз къуд рушн къуд хва багъишна. Къе вилида хъиз хизанар, кеспияр ава, абур хуьре, Къирида, Дербентда, Махачкъалада, Къизлярда яшамши жезва.

Ада са шумуд йисуз хуьруьн почталъонвилин везифаяр тамарна, Хпжхъ дердин хуьрерин агъалийризни къуллугъна. Къурагъиз физ - 26 километрдин рехъ атлуз, почта хкидай

ва агъалийрив ахгакъардай. Газет, журнал, кагъаз, тел, посылка геж вахкай ва я квадарай са дуьшубъшни хъанач, садни ада бейкефарнач, инжиклу авунач.

Яхцлурни цлуд йисалай виниз вахтунда Гъ. Исмаилова инсанрин гуьгъулар шадарна. Мелмехъерик, межлисра, концертра, юбилейрик, фестивалрани. Ада зегъметчийрин патав чуьллериз, фермайрал, карханайризни фена, далдамар яна, къуьлер авуна, манияр лагъана, Махачкъалада, Ахцегъа, Кумухъа, Къасумхуьрел къиле феи фестивалра, килигунра вичин алакьунралди тамашачияр гъейранарна.

Гъасен Исмаилова арадал гъайи хизандин ансамблди республикадин, Кеферпатан Кавказдин ва уьлкведин хизанрин ансамблрин конкурсерса иштиракна, гъар жуьредин дережадин дипломар къачуна. Эхиримжи са шумуд йисуз Исмаилов ашукъ хъизни машгъур хъана. Дагъустандин телевиденидай къалурай адан къилдин концерт гъафбурун риклеп алама. Муьжуд веледин, къад хтулдинни къве птулдин буба, бажарагълу музыкант, къени, шад инсан багърийрин, ам чидайбурун риклера амукъда.

«Лезги газетдин» редакциядин коллективди Беневша, Наида Гъасеновнайриз ва вири багърийриз башсагълугъвал гузва.

Меьгарамдхуьре кардик квай республикадин махсус школа-интернатдин коллективди, и мектебда яргъал йисара гъакъисагъвилелди зегъмет члугур РД-дин лайихлу муаллим

Светлана Мамедовна РАГЪИМОВА
кечмиш хъунихъ галаз алакьалу яз, рагъметлудан рухвайриз - Керимазни Вадимаз, руш Лейла Атлухановадиз ва вири багърийриз, дериндай хажалат члугунивди, башсагълугъвал гузва.

Меьгарамдхуьруьн 1-нумрадин М.Гъажиеван тварцихъ галай мектебдин коллективди, яргъал йисара гъакъисагъвилелди зегъмет члугур муаллим, чешнелу хизандин къил

Аличубан Надирович КЕРИМХАНОВ
денбеден кечмиш хъунихъ галаз алакьалу яз, рагъметлудан уьмуьрдин юлдаш Иринадиз, вах Гуьлмира Меьгамедовадиз ва вири мукъва-къилийриз, дериндай хажалат члугунивди, башсагълугъвал гузва.

Утеранный диплом за №130505 0021865 (регистрационный номер 277), выданный 5 июля 2021 года медицинским колледжем имени Башларова на имя **БАТЫРОВОЙ Барият Джанбулатовны**, считать недействительным.

Чайнворддин сулар:

1. Тарцел жедай куьлуь емиш. 2. Алибег Фатагъован гъикая. 3. Рахадай къуш. 4. Тарцин са жуьре. 5. Захавал. 6. Европадин уьлкведин тварни я. Дагъустандин Бабаюрт райондин хуьруьн тварни. 7. Словарь. 8. Лезгийрин гъалвадин са жуьре. 9. Гатфарин берекатлу марф. 10. Учир. 11. Дагъустандин районрикай сад. 12. Экуьнин тлуьн. 13. Дараматдик жеда. 14. Дагъустандин шегъер. 15. Машгъур артист, манидар Айдунбеган фамилия. 16. Шувакъ. 17. ... Генжеви. 18. Чай хъвадай къаб. 19. Къанихвал. 20. Шикилдай акъазвай шаирдин твар. «ЛП»-дин 13-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар: **ДУЪЗ ЦАРАРА:** Къвенкъевичи. Девран. Ктаб. Амп. Деве. Гъулдан. **ТИК ЦАРАРА:** Клекле. Диб. Ружа. Ажузвал. Пине. Дин.